די בעלאגערונג פֿון טולטשין

א היסטארישע דראמע פֿון באגדאן חמעלניצקי'ס צייטען. — אין פֿינף אקטען מיט א פראלאג פֿון נ. מינסקי. איבערזעצט פֿון רוסישען דורך א. רייזען. פֿערלאג „קולטור", מינסק.

פרייז 20 קאפ.

„ДЫ БЕЛАГЕРУНГЪ ФУНЪ ТУЛЧИНЪ",
Т. Е. ОСАДА ТУЛЬЧИНА,
Историческая драма въ 5-ти дѣйствіяхъ Н. Минскаго.
Переводъ съ рускаго А. Рейзена.

Дозволено Цензурою
Варшава, 23 Августа 1905.

די פערזאנען:

פִּירְשְׁט יַאנוּש טְשֶׁעטְוֶוערְטִינְסְקִי. דער בעזיטצער פֿון טולטשין.

פִּירְשְׁטִין וָאיַא. זיין פֿרוי.

מַאגְדוּסְיֶע.

פַּאן סִינֶעלְסְקִי.

פַּאן וִוּיסָאצְקִי.

פַּאן סְטְרוּסִי.

פַּאן זשׁוּבֶר.

דֶער גַלָח בֶּערַאלְדוּס.

אַ קִירְכֶען־דִיעֶנֶער.

סטַאס בָּאבָּאן.

מַאקְסִים קְרִיוָואנָאס. דער קאָזאַקען־אָטאָמאַן.

פַּאוֶועל גְרִיב.

יוּרִיוּם וָואיְנַא.

מַארְטִין רְיַאסַא.

קָאבּזַאר (אַ בעטלער—אַ זיננער).

רַבִּי אַהֲרן, דעָר טולטשינעָר רב.

יוסף דֶע־קַאסְטְרָא.

שָׂרָה, זיין פֿרוי.

טוֹבִיָה.

פריצים, קאָזאַקען, פויערען, יודען, די פריצישע וואַכט, דער הונד־אויפֿזעהער.

פּראָלאָג.

(אַ פֿערזאַמלונגס־פּלאַטץ אין דעם לאַגער פֿונ'ם קאָזאַקען־אַטאָמאַן מאקסים קריוואנאס אונטער טולטשין. פֿון אַלע זייטען אין אונ־אָרדנונג פֿערשפּרייטעביידליך. רעכטס—קריוואנאס'עס פּאלאטקע. אין מיטען פּלאַטץ שטעהט אַ סלופּ; נעבען איהם די ליטאַווערס. פֿון דער ווייט זעהען זיך די פֿעסטונגס־טהורעמס, און די קופּעלס פֿון די קלויסטער. נעבען סלופּ — אַ גרופּע קאָזאַקען, צווישען אַנדערע: י ו ר י ו ס ו ו אָ י נ אָ, מ א ר ט י ן ר י א ס א, פּ אַ ו ו ע ל ג ר י ב; עס זעהען זיך אויך פֿייערען אין גרויע סוויטקעס. אין דער מיט גרופּע — דער בלינדער קאָבזאַר).

ערשטער אויפֿטריט.

קאָבזאַר: אָט איז אַ ביסעל אַ חידוש! איך בין שוין באלד קרוב צו אַכציג, און איך האָב נאָך נישט געהערט, אַז „זשידעס" זאָלען שיעסען.

ריאסא: די קאָסע געהט אַזוי לאַנג ביז זי טרעפֿט פּלוצים אָן דעם שטיין. דריי חדשים האָבען מיר מלחמה געהאַלטען מיט'ן שונא, אין זיבענערליי בלוטען האָבען מיר בראַצלאַווטשינע אָפּגעוואַשען, עס פֿלעגט זיך מאַכען מיר האָבען אָנגעטראָפֿען אַ שטאָדט צו אַ שלאָס, פֿלעגען מיר דערמיט אין אַ מעת־לעת אַ סוף מאַכען, אָבגערוהט אַביסעל און היידא ווייטער צו דער אַרבייט! און דאָ, אונטער דעם דאָזיגען פֿערפֿלוכטען טולטשין, שטעהען מיר שוין דריי וואָכען — וואָס אַ טאָג איז אַ מלחמה; מיר האָבען פֿון די אַרומיגע דערפֿער אויפֿגערופֿען אַלע פּויערען, עס זענען הייזעריג געוואָרען די האקאַווניצעס [1]) שיעסענדיג, מיר קריכען אויף די ווענד, גראָבען זיך אין דער ערד, — און ס'איז אַלץ נישט אַהין און נישט אַ הער.

קאָבזאַר: און אַלץ די זשידעס?!

ריאסא: עהע, די זשידעס. זיי נישט צו דערקענען איז שווער. ווי היישעריקען בעפֿאַלען זיי אַלע ווענד, אויף איין פּאָליאַק זענען זיי דאָ זאַלבע־צעהנט. זייערע לאַפּסערדאקעס טרייסלען זיך, די פּאות שפּרינגען, זיי שרייען, פּילדערען און פֿון די מושקעטען, פּאָלהאַקען און האַנדביקסען שיעסען זיי נאָכאַנאַנד, די מאוסקייטען...

---

[1]) פֿאַרצייטיגע ביקסען.

קאַבזאַר: וואָס איך הער!

ריאַסאַ: אָט, אַ שטיינער נעכטען. מיר האָבען שוין שיער־שיער די פֿעסטונג נישט גענומען: האָטש הייב־אָן שפּרינגען און קריכען אויפֿ'ן וואַל, — מיט אַ מאָל האָט זיך, ווי אַ שוואַרצער וואָלקען, אַ מחנה יודען אַוואָ־ף געטהון אויף אונז און עס האָבען זיך גענומען שיטען שטיינער, ווי אַ שוואַרציאָהרינגער האָגעל. צוויי הונדערט קעפּ פֿון קאָזאַקען זענען אונטער'ן וואַל אַנידער־געפֿאַלען און וואַרטען אויף אַ קבר און אַ צלם... אָט פֿאַר וואָס עס איז אַזוי שטיל אין לאַגער, אַלע האָבען זיך צעזייעט און צעשפּרייט. ווער ס'איז פֿערוואונדעט, ווער ס'איז פֿערמאַטערט. און ער אַליין — דער ליעבהאַרציגער, שלאָפט שוין דעם אַנדער מעת־לעת. ער כאַפּט זיך אויף, מאַכט אַ כוסה און ווערד ווידער אַנשלאָפֿען...

קאַבזאַר: אָט וועט דאָס אַביסעל זיך פֿער'חדוש'ן. דער באַיטקאָ[1] פּאַלאַוויאַן, ווען איך וועל איהם זאָגען: „איך האָב קריוואָנאָס'ען געפֿונען, איך האָב איהם איבערגעגעבען דיין בריעף מיט דיין בקשה, ער וואָלט דיר געוויס וועלען העלפֿען פֿון יערעמען, איז ער אָבער אַליין שטאַרק פֿערנומען, מיט די זשידעס, פֿערשטעהסטו, האַלט ער מלחמה'... נו־נו! וועט דאָס אַביסעל אַ געלעכטער ווערען!... מ'וועט זאָגען: ער לייגט, דער אַלטער.

(אונטער דער סצענע הערען זיך געשרייען: „צינגען! צינגען! צום באַיטקאָ!" אַלע שפּרינגען אויף פֿון די ערטער. צוויי קאָזאַקען פֿיהרען־אַריין דעם פּאַן וויכאָצקי'ן און טוביה'ן, געבונדענע פֿאַר די הענד, זיי געהט נאָך אַ מחנה).

שטימען: נאָכ'ן באַיטקאָ! געשווינד! גריב, לויף נאָכ'ן באַיטקאָ!

ריאַסאַ: דיין קומען, אַלטער, איז געווען פֿאַר אונז מזל'דיג: אָהן די צינגען וואָלטען מיר געטאַפּט די ווענד.

צווייטער אויפֿטריט.

(די זעלבע און קריוואָנאָס).

קריוואָנאָס (געהט אַרויס פֿון פּאַלאַטקע): אַ דאַנק אייך, קינדער; דאָט איהר זיי געפֿאַקט?

---

[1]) באַיטקאָ (פֿאָטער) — אַזוי רופֿען די קאָזאַקען זייער אַטאַמאַן.

דער ערשטער קאזאק: מיר זענען געווען אין פֿעלד. מיט אַמאָל בעמערק איך, ווי עמיצער, ניט אַנדערש, שאַרכעט צווישען דער תבואה. מיר לאָזען זיך נעהנטער. האָבען מיר טאַקי אײנ'ם קאָרן געכאַפּט די בריה'ס. דער טייוועל האָט זיי פֿון פֿעסטונג געבראַכט.

דער צווייטער קאזאק: מיר האָבען זיי גלייך פֿון קאָפּ ביז די פיס אַרומגעזוכט: ניטא גאָר נישט!

יוריום: אַ חידוש! אַ יוד זאָל קומען גאָר ליידיג.

קאבזאר: איז געלאָפֿען זשיד אַברם,
האָט פֿערלאָרען ער זיין קראם:
נאָדלען, שפילקעס, צוקער, טהיי
און די יארמולקע, אוי וועה! (מען לאַכט).

קריוואנאס: פויקט טרעוואגע! (גריב פויקט אין די ליטאַוורעס פֿון אומעדום קומען זיך צונויף קאָזאַקען) ענדליך וועלען מיר פֿאָרט דער־געהן, וואָס פֿאַר אַ מין טייוועל האָט זיך דאָרט בעזעצט און ווי אַזוי האָבען די יודען פֿון העלער הויט אָנגעהויבען מלחמה צוהאַלטען.

ריאסא: אַלע זענען שוין דאָ. —

קריוואנאס: הער אויס, „ליאַך און דו יודליג! איך דאַרף נאָר אַ פיפס טהון וועט מען גלייך אייך פֿון אַייך די הויט אָבשינדען און מען וועט אייך אָבשיקען טאַנצענדיג צום טייוועל אין די צייהן. נאָר אויב אָבער איהר וועט זיין טריי די קאָזאַקען וועט מען אייך שוינען. איצט זאָלט איהר מיר געבען ענטפֿער. אָבער זיך נישט דערוועגען צו זאָגען ליגען, פֿאַר אַ ליגען וועל איך אייך די צונג אַרויסרייסען. וואוהין האָט אייך דער שוואַרציאָהר געטראגען?

יוריום: וועה, ביי ביידען איז פֿאַר שרעק די נשמה אין די פיאַטעס פֿערקראָכען. דער ליאַך איז נאָך בלייכער פֿונ'ם יוד...

טוביה: איך בין געגאַנגען קיין בראצלאוו, אויף נאמנות, פריצ'ל, אַן אמת, איך בין געגאַנגען קיין בראצלאוו.

קריוואנאס: נאָך וואָס?

טוביה: דאָרט וואָהנט מיין ברודער... תנחום, ער איז אַ שמש אין בית־מדרש און אַ היהנער־הענדלער (דער עולם לאַכט).

קריוואנאם: (ווענדט זיך צו פאַן וויסאָצקי'ן) און דו האָסט אויך אין בראצלאוו אַ ברודער? — פייער!

וויסאצקי: (נייגט זיך ביז צו דער ערד) נעאַכפּערטער פאַן! ווי איך האָב דיר נאָר דערזעהן האָב איך גלייך פערשטאַנען: דאָס איז נישט אַבי־וועך אַ קאָזאַק, נאָר אַ העלד, אַן איידעלער מענש, א וואהלער ריטער. איך שווער דיר, ווי איך בין אַ שליאַכטיטש, אַז איך וועל דיר דערצעהלען דעם אמת, זאָלסט נור בעפעהלען, מען זאָל מיר די הענד בעפרייען, און גיעב דאָס וואָרט, אַז פאַר אַ אויסקויף וועסטו מיך אָבלאזען.

קריוואנאם: אַ, דו ניעדערטרעכטינער גנב! דו ביסט אַהער געקומען פיינען זיך! איך שווער דיר, אַז איך וועל דיר דיינע אויהרען און די נאָז אָבשניידען, איך שווער דיר, כלב איינער, פאַר די הינד צו ווארפען. וואוהין ביזטו געגאַנגען?

וויסאצקי: איך וועל געבען אַ גוטען אויסקויף, אַ רייכען... איך בין, פערשטעהסטו מיך, וויסאָצקי! האָסט געהערט...

קריוואנאם: אַ שאלה צו געהערט! אַזוינע הינד זענען געגונג פאַראַן... וואוהין ביזטו געגאַנגען? (מען ברענגט פייער).

וויסאצקי: וויסאָצקי וועט קיין לינען ניט זאָגען, געגאַנגען זענען מיר קיין נעמיראוו... אַזוי האָבען די יודלעך בעשלאָסען...

טוביה: (שלאָגט איהם איבער) אוי, אוי, ס'אַ ליגען! די פריצים אַליין האָבען בעשלאָסען צו בעטען הילף ביי ווישנעוועצקי'ן.

קריוואנאם: (האַפּט ארויס די שווערד) וואָס?! ליאַך איינער! דו ביזט צו יערעמאַן געגאַנגען?! אָט נאַ דיר! (ער ווארפט זיך אַרויף אויף וויסאָצקי'ן. ריאַסא, גריב און אַנדערע האַלטען איהם קוים איין).

ריאסא: לאָזט פריהער איהם חוקר־ודורש זיין.

וויסאצקי: ער זאָגט ליגען, דער ניעדערטרעכטיגער זשיד! איך בין ניט וועלענדיגערהייט צום פירשט געגאַנגען, מיר האָבען דעם פירשט ניט ליעב... דאָס האָבען די יודען צו איהם געשיקט.

טוביה: סטייטש — דו האָסט דאָך אַליין...

וויסאצקי: איך בין אַלע מאָל געווען דעם פירשט'ס אַ נעגנער... אויף דעם סיים.

טוביה: ס'איז דאָך דיין עצה געווען...

וויסאצקי: דער פאַרך זאָגט ליענען.

טוביה: מיינע האַ־ען! גאָט איז אַן ערות.

יוריום: מען האָט זיי נאָך אַ הונד געדאַ־פּט געבען פּאַ־אַ חבר!
אַ הונד, אַ יוד און אַ ליאַך
איז די אמונה אַלץ איין זאַך.

ריאסא: הער אויס, ליאַך! פון גאָר ניט לאַנג האָבען די יודען אָנגעהייבען אַרויס צו טרעטען קעגען אונז אויף די ווענד. זאָל דאָס טאַקע זיין אַן אמת, אַז די יודען האַלטען עס מיט אונז מלחמה, אָדער דאָס האָט זיך דער שטן פאַר יודען פאַרשטעלט? וואָס, ליאַך איינער, שווייגסטו?

וויסאצקי: די יודען שיעסען טאַקע מיט אַן אמת.

ריאסא: אָט זענען נסים! און אַייערע זענען דאָ אַ סך אונטער'ן וואַל?

וויסאצקי: פריצים האָבען זיך אין טולטשין פערזאַמעלט אַ פּאָר צעהנדליג, ביי זיי געפינט זיך אַ וואַכט ביז הונדערט מאַן. אָבער ביין פירשט אַליין געפינען זיך אַ פיער הונדערט מאַן פון הויפינער וואַכט.

קריוואנאס: הייסט עס א־ום און אַ־ום פינף הונדערט, נו, און יודען?

וויסאצקי: יודען זענען דאָרט אין גאַנצען זעקס טויזענד, בעוואָפענטע אָבער — צוויי טויזענד.

טוביה: דריטהאַלבען.

קריוואנאס: הונד איינער! ווער האָט זיי אָבער געגעבען אַזוי פיעל געוועהר?

וויסאצקי: דער טולטשינער מושל, פירשט יאַנוש טשעטווערטינסקי!

קריוואנאס: הייסט עס, דער ליאַך מיט'ן יודען זענען פון היינט אָן גוטע פריינד געוואָרען, אַ אונגלויבינער מיט אַן אונכריסט האָבען ברידערשאַפט געשלאָסען?!... אַמאָלינע ציטען פלעגט אַ פּוילישער פּאַן פערדינגען אַ יודען די קרעטשמע, די ערד מיט די מענשען און די הייליגע קירכע: נאַ, געוועלטיג, זשיד, ראַבעווע, מוטשע און דריק־צו, אַבי־נור עס זאָל זיין רענדליך אויף מאַכען מאָהלצייטען, אָבער מיט'ן יודען אַליין האָט זיך דער פּאַן אָפּען געמיאוסט; מיט

איהם צוזאַמען פֿלעגט ער קיינמאָל נישט זיצען, צוזאַמען נישט געטרונ־קען און ווער רעדט צוזאַכען מלחמה האַלטען — אַוודאי און אַוודאי נישט! און היינטיגע צייטען לערענט אַ פּוילישער פֿירשט די יודען, זיי זאָלען קענען שיעסען...

וויסאצקי: נישט דער פֿירשט לערענט זיי, נאָר זייער רב.

קריוואנאם: דער רב! אָט דער דויקער דער אַלטער?

וויסאצקי: ניין — אַ יונגער. ער איז ניט קיין הינגער. ער איז געקומען צו פֿאָהרען פֿון ווייטע מדינות. מען רופֿט איהם דער־קאַסטראָ, ער איז גאָר ניט גלייך צו די היגע. וואָלסט זעהן, ווי אַזוי ער רייט אויפֿ'ן פֿערד. היינט וואָס פֿאַר אַ בריה ער איז אין מלחמה־זאַכען! אין פֿינף טעג האָט ער נעבען טויער אַ טהורם אויסגעבויעט. ממש נסים! די יודען האָט ער פֿאַנאַנדער־געטהיילט אויף וואַכט־מחנות.

קריוואנאם: האָבען זיי נאָך ברויט?

טוביה: אויף אַ הודש וועט נאָך קלעקען פֿאַר אַלעמען.

קריוואנאם: ליאַך, איז דאָס אמת?

וויסאצקי: גאַנץ מעגליך. די פּריצים האָבען נישט וועניג ברויט מיט זיך געבראַכט צו פֿיהרען.

קריוואנאם: גענוג. פֿיהרט זיי אַוועק.

וויסאצקי: פאַן־אַטאַמאַן —

קריוואנאם: נעהמט זיי צו! (וויסאָצקין און טוביה'ן פֿיהרט מע אַוועק).

דריטער אויפֿטריט.

(די זעלבע אָהן וויסאָצקין און טוביה'ן).

קריוואנאם: מיינע הערען, — מיר דאַכט זיך, אַז מיר וועלען ניט בייקומען אָט דעם פֿערשאָלטענעם טולטשין. אפשר וואָלט גלייכער געווען, מיר זאָלען זיך גאָר אָבטראָגען פֿון דאַנען און זיך לאָזען צום באַיטקאָ פּאַלאָוויאַן, פּריבען זיך אַביסעל מיט יערעמע'ס מחנות? (אַשטיל־שווייגען).

גריב: די מעשה איז אַזוי; וואָס זענען מיר אין דער אמת'ן שטעקען געבליבען אונטער טולטשין? זענען די יודען דען אויסגעגאַנגען

אין אוקראינע? אָדער וועניג פּריצים זענען דאָ אין בראַצלאַווטשינא? אָדער אַ טולטשינער יוד איז געשמאַקער פֿאַר אַ יודען פֿון ערגעץ־אַנדערש?

שטימען: אַט האָט ער אַ מאכל געפֿונען! — יודען, אַז מען שלאָגט זיי, זענען שטענדיג געשמאַק.

ריאסא: און מיין עצה איז, מיינע העררען, מען זאָל ניט אַוועק־געהן. די יודען האָבען ביז היינט קיין געוועהר ניט גענומען; אַז מיר וועלען אָבטרעטען וועלען זיי זיך צונויפֿנעהמען מיט די פּאָליאַקען, און יודען זענען אין אוקראינע דאָ אָהן אַ שיעור. אַז מיר וועלען אָבער זיי דאָ אויס שעכטען ביז איינעם, אַז קיין זכר זאָל פֿון זיי ניט בלייבען, וועט ביי די איבעריגע פֿערלוירען געהן דער חשק מלחמה צו האַלטען.

(אַן אַלגעמיינער גערודער).

שטימען: שוין פֿינף טעג, אַז מיר האָבען אַביסעל בראָנפֿען ניט געזעהן. — ביי זיי וועט דאָס ברויט באַלד אויסגעהן. מען דאַרף וואַרטען. — דו וואַרט ביז וואַנען עס וועלען אין פּ ע ט ע ר פֿערפֿרוירען ווערען די טייכען. — ביז וואַנען אין וו אַ ס י ל וועלען די יאַגדעס צייטיג ווערען. — ווער עס וויל, זאָל וואַרטען, מיר וועלען געהן! — מיט וועמען איז דער באַיטקאָ? — שדים!

(דער גערודער ווערט שטאַרקער).

קאבזאר: קאָזאַקען! קינדער! חברים! לאָזט מיך אַ וואָרט רעדען!

שטימען: שווייגט. — גענוג צו הוקען! — דער אַלטער וויל רעדען!

(דער גערודער ווערט ביסלעכווייז שטילער)

קאבזאר: ווילט איהר דען קינדער שוין איינגעמען די פֿעסטונג און קומען צו הילף די ברידער?

ריאסא: איך וואָלט אַ בעלן געווען עסען דאַלושקעס האָטש מיט שמאַלץ, וואו נעמט מען אָבער די האַלושקעס?

קאבזאר: ס'איז דאָ האַלושקעס און שמאַלץ צו זיי איז אויך פֿערהאַן, ניט אומזיסט לעב איך שוין דעם אַכטען צעהנדליג יאָהר. חאָטש איך בין בלינד, אָבער וואָס עס איז פֿערשטעה איך. גלויבט מיר, ברידער, דער פּאָליאַק מיט'ן יודען וועלען זיך נישט לאַנג חבר'ן. נאָר די נויט האָט זיי צוזאַמענגעקניפּט. די נויט וועט נישט נור מיט

אַ יודען, נאָר מיט׳ן שוואַרץ־יאָהר אַליין פריינדשאַפט שליעסען, איהר האָט געזעהן זייער פריינדשאַפט. איצט, קינדער, האָט אונז גאָט אַליין צוגעשיקט אַ מיטעל ווי אַזוי צו שיידען זיי. שיקט אַריבער אין פעסטונג דעם געפאַנגענעם ליאַך און זייט מודיע דורך איהם אַלע ליאַכען דאָרטען, אַז נישט מיט זיי מלחמה האַלטען זענט איהר געקומען, נאָר מיט די יודען, מיט די אונ־כריסטען, אַז ווי נור איהר בעקומט די יודען, טרעט איהר אָב. וועט איהר זעהן, קינדער, ווי אין אַ טאָג אַרום איז די פעסטונג אָפען, פריהער די יודען, נאָכדעם וועט איהר די פאָליאַקען אויסהרגנ׳ען, און דאַמאָלס וועט איהר זיך גלייך לאָזען אין וועג, געהן העלפען די חברים.

קריוואנאס (נאָך אפויזע): קום אַהער, אַלטער־לעבען, איך וועל דיך אַרומנעהמען. ווי אַזוי דאָס וועט אַלץ אַרויס קומען קען איך ניט וויסען, איך פיהל אָבער, אַז ניט לאַנג וועט זיך די פעסטונג האַלטען, דו קלויב זיך צו צוריק צו פאָלאָוויאַנען, זאָל ער זיך נאָך האַלטען, מיר וועלען ניך קומען צו פליהען. נו, ברענגט אַהער נעשווינד דעם יודען מיט דעם ליאַך!

שטימען: אָרעם אויפ׳ן קוק און רעדט אַזוי קלוג, —
אין זיין טאָרבע, זיין זאַק — ליעגט שכל אַ פּאַק.
(מען פיהערט אַריין דעם פאַן וויסאָצקי׳ן און טוביה׳ן)

פיערטער אויפטריט.

(די זעלבע, וויסאָצקי און טוביה)

וויסאצקי (ביקענדיג זיך ביז צו דער ערד): דער נעאַכפערטער פאַן האָט מיר צוגעזאָגט צו שוינען, איך האָב דיר אַלין ענטפלעקט, וואָס אויפ׳ן האַרצען! וועט דען אַזאַ גרויסער עדעלער ריטער ניט האַלטען קיין וואָרט? דעם רייכסטען אויסקויף וועסטו בעקומען.

קריוואנאס: אַהער קום, דו גרויסער פאַן! ווער האָט דעם פאַן געוואַגט צו בינדען, היי, בינדט איהם אָב, גיכער! זיי ביי אונז אַ גאַסט, צו וואָס זאָל מען גלאַט זיך מאַכען נאַריש? ביזט דאָך פאָרט אַ געטויפטער, נישט קיין אונכריסט...

וויסאצקי (דרעהט די וואָנסע מיט דער בעפרייעטער האַנד): אויף

מיין האָנאָר־וואָרט, דער פּאַן רעדט מיט פֿערשטאַנד. איך מיין, דו ביסט שוין דערגאַנגען וועַר אַזוינס איך בין.

קריוואנאס: ווי דען? ווער האָט עס ניט געהערט פֿון די שררות וויסאָצקעס?

וויסאצקי: איך שווער מיט דעם הערב, אַז אונזער יחוס איז נישט אַבי־וועלכער, מיט די פֿאַמיליען קאָנאַצפּאָלסקי׳ס און פּאָטאָצקי׳ס האָבען מיר עפּעס אַ שייכות; מיין זיידע איז געוועזן דער זשיטאָמירער פּאָד־סטאַראָסטאַ!

קריוואנאס: איך וויים דאָס אַלץ, מיין הערר. זעץ זיך צו. אפשר ווערסטו מיט אונז טרינקען אַ גלעזעל בראָנפֿען?

וויסאצקי: אויף מיין האנאר־וואָרט, איך וועל טרינקען, עס זענען דאָ אַפּילו אַסך פּריצים, וואָס וועלען מיט אַ פּויער קיינמאָל נישט נעהמען טרינקען, איך בין אָבער נישט אַזאַ בעל גאווה, סיי אַ פּאַן, סיי אַ פּויער — ביי מיר זענען אַלע מענשען.

קריוואנאס: דו וואָלסט עס פֿריהער געזאָגט, וואָלטען מיר גלייך פֿאַר איין גוט וואָרט קוויט געוואָרען.

וויסאצקי: איהר זענט אַ מענש מיט שכל. (הייבט אויף דעם כוס) איך טרינק פֿאַר שלום און פֿריידען אין פּוילען. איך ראַטה אייך, קינדער, איהר זאָלט שטאַרק געהאָרזאם זיין אייערע פּריצים, זיי זאָרגען אַליין פֿאַר אייך.

קריוואנאס (צו זיך): ס'אַ מין הונד! (אויפ'ן קול) אייך צו פֿאָלגען זענען מיר גרייט, די יודען אָבער, פֿערשטעהסטו, קענען מיר נישט ליידען. אָט איצטער אַ שטיינער, זענען מיר געקומען אַהער אונטער טולטשין נאָר כּדי צו פֿערנעהמען די יודען, די שונאים פֿון כריסטוס. ניט אַזוי?

שטימען: אַזוי, באַטקאָ, אַזוי. די פּאָליאַקען שטערען אונז ניט.

וויסאצקי: די יודען? איך וועל זיי אייך חאָטש מאָרגען ביז איינעם אַרויסגעבען.

קריוואנאס: ווי אַזוי קאָנסטו זיי אַרויסגעבען?

וויסאצקי: דו לאָז מיך נאָר צוריק־קעהרען אין פֿעסטונג. מיר, פֿערשטעהסטו, האָבען געמיינט, אַז איהר בונטעוועט זיך קעגען די פּריצים.

קריוואנאס: איהר זענט אין איין בונד מיט די יודען, איהר זענט זייער צד.

וויסאצקי: לאָזט אונז צו רוה מיט אַזאַ מין בונד, עס איז אַ חֶרְפָּה פֿאַר לייטען און אַ זינד פֿאַר גאָט.

קריוואנאס: זאָל זיין ווי דער פּאַן פֿערלאַנגט.

טוביה: (גנבה'ט זיך אונטער צו וויסאָצקען און פֿאַלט אויף די קניהען) פּריצ'ל — זיי נאַרען דיך, דערמאָהן זיך...

קריוואנאס (האַפּט איהם פֿאַר'ן גאָרגעל): שווייג! פֿערפֿלוכטער יוד! אַ ניט וועל איך דיך אויף שטיקליך צושניידען.

טוביה (רייסט זיך אַרויס): דערמאָהן זיך:
אַ הונד, אַ יוד און אַ ליאַך....

קריוואנאס (חאַפּט איהם ווידער פֿאַר'ן גאָרגעל): הער צו פּאַן! ווי דו וועסט קומען קיין טולטשין, זאָג דאָרט „דיינינגע" אַז מען האָט אייך ביידען געפֿאַנגען, אַז דו ביסט געווען ביי אונז זעהר אַ אָנגעלעגנ־טער גאַסט און אַז דעם יודען... עה, נעמט איהם — הענגט איהם אויף! (מען חאַפּט טוביה'ן און מען פֿיהרט איהם אַוועק) היינט ביזטו נאָך אונזער גאַסט און ביי נאַכט — וועסטו שוין אין פֿעסטונג זיין. געהן וועט מיט דיר איינער פֿון אונזערע, יוריוס, דו ביזט אַ וואָהלגעלערנטער, ווייסטו ווי אַזוי מען בעגעהט זיך מיט פּריצים, ווסט וועלען געהן מיט'ן פּאַן?

יוריוס: פֿאַר וואָס נישט? איך וועל געהן.

ריאַסא: נאָר זעה, פֿערליעב זיך נור דאָרט נישט אין אַ קליידעל. דו ביזט שוין פֿון אַזאַ מין...

וויסאצקי: אָ, ס'איז אַ שעהנער יונגערמאַן. די יונגע פּירשטין קען זיך נאָך אין דיר דאָרט מיט אַמאָל פֿערליעבען, וועט זי האָבען נאָך א הוספָה צו איהר אַלטען מאַן... זי האָט פֿיינט איבערצוקלויבען...

קריוואנאס: ניט טרייב קיין שפּאַס.

יוריוס: האָב, באַטקאָ, קיין מורא ניט.

קריוואנאס (צו דעם קאבזאר): זינגט אונז עפּעס, אַלטער, שפּיעל אונז אויף אַ טענציל, ברענגט לכבוד דער שמחה אַ פֿאַס וויין, הוליע, קאַזאַצקע נשמה'לע, הוליע, וויפֿיעל דו ווילסט נור אַליין —

קאבזאר (זינגט):

אוי, זענען די יודען קיין סלוטשי ענטלאָפֿען
האָט זיי דאָרטען אַן אונגליק געטראָפֿען,
זענען די יודען ענטלאָפֿען קיין פרוט
איז זיי דאָרטען אויך ניט גוט.
האָפּ, האָפּ, האָפּ טרעפּאַק,
דערזעהן האָט איציק אַ קאָזאַק,
וואַרפֿט זיך אום זיין בויך פֿאַר שרעק,
הייבט די פּאָלעס און לויפֿט אַוועק...
(אַ גרויס געלעכטער. אַלע בעוועגען זיך. פֿאָרהאַנג).

ערשטער אקט.

ערשטעס ביל ד.

(אַ בית־מדרש, אין דער מיט אַ גרויסער טיש. רעכטס דער אָרון־קודש, איבערגעדעקט מיט אַ פרוכת; ביי'ן ארון־קודש דער עמוד, לינקס — די טהיר. יוסף דע־קאסטרא, אין אַ שפּאַנישען אַנצוג איז אַרומגערינגעלט פֿון אַ גרופּע יודען, אַביסעל ווייטער זיצט דער רב ר' אהרן און האַלט פֿאַר זיך אַ גמרא).

ערשטער אויפֿטריט.

קאסטרא: סיי ביי טאָג און סיי ביי נאַכט טהו איך און קלער: ווי אַזוי דערבויט מען וואָס גיכער דעם טהורם, איידער נאָך דער שונא וועט פֿאַרנעהמען אַ נייעס אָנפֿאַל, די בויע־ען קומען זיך צונויף פֿון די אַרומיגע דערפֿער און וואָס אַ טאָג, וואָס אַ טאָג וואַקסט אַלץ זייער צאָהל. בכן, מיינע פֿריינד, לאָמיר זיך נעהמען מיט די לעצטע כוחות! זאַמעלט אויף די וואַכט אין פּיה־ט זי צום פֿעסטונג.

דער רב ר' אהרן: אום שבת?

קאסטרא: מיר טאָרען נישט רוהען. אונזער גאַנצער גורל הענגט איצט אָב אָן דעם דאָזיגען טהורם.

ר' אהרן: אום שבת! אָך־אָך! איך האָב טאַקי געזאָגט, אַז די גאַנצע מלחמה'שאַפֿט וועט צו גוטס ניט ברענגען. איז דען אַ יודישע זאַך מלחמות צו פֿיהרען? זאָגט אַליין — מיט וועמען? מיט פויע־ען? ניין, מיט גאָט, וואָס האָט זיי אויף אונז אָנגעשיקט פֿאַר אונזערע זינד.

קאסטרא: הער־אויף, רבי! אומזיסט ווילסטו זיי אָבהענדיג מאַכען, ס'איז שוין אַוועק די צייט, זיי זענען ניט די אַמאָליגע! זייער גייסט האָט אויפגעבליהט, ווי אים פריהלינג דאָס געוויכס! נאָר דו אַליין, ווי אַ פוילער צווייג, צווישען די יונגע פרישע בלעטעלעך, שלאָפסט! נאָר דו אַליין האָסט זיך ניט אומגעביטען.

ר' אהרן: דו נאַר! גיכער וועט זיך די ערד אין גאַנצען איבערקעהרען, איידער דאָס פאָלק ישראל וועט זיך חאָטש אין עפּעס אומבייטען.

קאסטרא: ער האָט זיך שוין אומגעביטען—דאָ אין טולטשין. דאָס פאָלק וואָס איז נעכטען נאָך געווען ווי אַ שטיל, ציטריג שעפעלע, וואָס האָט געדיענט אַלס ביישפיעל פון נעפּאלענהייט און דערשראָקענהייט, איז היינט ערוואכט געוואָרען, אין זיין זעעלע האָט ער דעם אַלטען מוטה געפונען, אויף דער ערד — חברים, אַ פאטערלאַנד.

ר' אהרן (אַנווייזענדיג אויפ'ן ספר): אָט איז אונזער פאָטערלאַנד, דאָס קאַן קיינער ביי אונז נישט אָבנעמען: אויף אויסוועניג קענען מיר אונזער פאַטערלאַנד.

קאסטרא: דאָס פאַטערלאַנד פון גייסט, אָבער נישט פון קערפער. איבריגענס קענסטו זיך פשט'לען, מיר אָבער וועלען זיך פערטהיידיגען.

ר' אהרן (צו דער עדה): אוי קינדער, דער אויסלענדער וועט אייך אונגליקליך מאַכען, ער איז אונז פרעמד, ער ווייסט ניט, אַז אונז שיצט פון אייביג אָן אונזער שוצלאָזיגקייט. און אַז מיר זאָלען אַ העזה האָבען צו שיצען זיך, וואָלט פון אונז שוין לאַנג קיין שריד־ופליט ניט געבליבען.

קאסטרא: דאָס רעדסטו נור אַזוי דערפאַר, ווייל אויף דיר לאַסטען גאַנצע דורות פון שלעק, פרעניות, גרויזאַמע אונגליקען און ביטערער שפאָט. ניין, ס'איז הונדערט מאָל בעסער צו שטאַרבען, איידער צו לעבען אַזוי, ווי איהר האָט ביז אַהער זיך דורכגעפּלאָנט, מיט דעם זעלבען פחד פאַר'ן לעבען, ווי פאַר'ן טוידט; דערמיט האָט איהר נאר אַריינגעגעבען אייערע שונאים אַ געפיהל פון עקעל צו אייך, און אייערע פריינד — אַ געפיהל פון שרעק און פערצווייפלונג. איהר האָט פערלוירען דאָס עהרע־געפיהל, די ליידענשאַפט און די פערלאַנגען נאָר איין

פֿערלאַנג איז אייך געבליעבען: ציהען וואָס לענגער דאָס פֿערהאַסט און פֿעראַכטעט לעבען.

ר' אהרן: דו קענסט נאָר דערפֿאַר אַזוי רעדען, וויל דו ביזט געבוירען געוואָרען ניט קיין יוד. (אַלע בלייבען איבערראַשט).

שטימען: ניט קיין יוד! דער רב האָט אַליין געזאָגט! ער וועט ניט זאָגען קיין ליגען! איז דאָס מעגליך?

קאסטרא: יאָ, ער האָט געזאָגט אַן אמת. איך אַליין האָב איהם דעם דאָזיגען אמת פֿערטרויט. איצטער וואַרפֿט ער מיר דערמיט פֿאָר! זאָגט אַליין, האָב איך דעם פֿארוואורף פֿערדיענט?

שטימען: וואָס הייסט ניט קיין יוד! ווער האָט עס געקענט גאָר קלערען? שטיל!

קאסטרא: איך האָב מיך שוין לאַנג געקליעבען אייך בעקאַנט מאַכען, וועגען מיין וואונדערליכען מזל. איך בין געבוירען ווייט פֿון דאַנען, אין ליסאַבאָן. מיין מוטער געדענק איך ניט. איך געדענק נור מיין פֿאָטער — ער איז געוועזען אַ שטאָלצער גראַנד. אין אַ קלויסטער פֿון די טריעבע דאָמיניקאנער האָב איך די ערשטע טעג פֿון מיין לעבען פֿערבראַכט. אז איך בין אַ עלטער יונגעל געוואָרען, בין איך אָנגעקומען אין פֿאָטערס הויז, וועלכעס איז געוועזען אַזוי טריעב און אַזוי גרויס ווי דער קלויסטער... מיין פֿאָטער האָט מיך געוואָלט מאַכען פֿאַר אַ מאָנאך. אין מיין ברוסט האָט אָבער דאָס בלוט, ווי אַ לאַווע געקאָכט. איך האָב געפֿאנטאזיערט וועגען דעם ים, אין מיינע אויהרען האָט געקלינגען דער גערויש פֿון שלאַכט־פֿעלד, איך האָב געטרוימט פֿון סערענאדען־ליעדער. מיין פֿאָטער איז באַלד געשטאָרבען; איך האָב תיכף צוגעפֿנומען אַ מחנה און האָב מיך פֿלינק געלאָזען נאָך בראַזיליען, וואו דער קריעג הערשט נאָך אין זיין ווילדען מאַכט ביז איצט. אָ, שטורמענדיגע און פֿרעהליכע יאָהרען! ווי שמחות, פֿרעהליכע קאמפֿפֿען, און ווי קאַמפֿפֿען, רוישענדיגע שמחות, און דער אָקעאַן, און די יוגענד, און די פֿרייהייט! מיר איז אָבער טייערער פֿון אלע לוסט־שפּיעלערייען, טייערער פֿון אַלע העלדענטהאַטען, טייערער פֿונס לעבען אַליין — מיין פֿריינד, מיין אונפֿערגעסענער פּעדרא געוועזען! ער איז געוועזען יונג, אָבער קליגער פֿאַר אַן אַלטען! ער איז געוועזען רוהיג, זאנפֿט און איז מיר טריי געוועזען ווי אַ מאַמע. און איך האָב איהם ליעב געהאַט, ניט ווי

אַ מענשען — איך האָב איהם כמעט פערגעטערט! איין מאָל איז ער צו מיר געקומען דערשראָקען און בלייך. איך האָב איהם אונרוהיג געפרעגט, וואָס בעדייט עס און ער האָט מיר געענטפערט, אַז ס'איז געקומען די צייט, ווען ער מוז מיר אַ וויכטיגען סוד מגלה זיין. איך בין מיט איהם אַוועקגעגאַנגען צום ברעג ים, דאָרט בין איך דערגאַנגען— וואָס פאַר אַ שרעק האָט פלוצלינג מיין האַרץ דורכגעדרונגען! — איך בין דערגאַנגען, אַז מיין פעדרא איז אַ מאַראַן... אַ יוד... אַ קריסט נור לפנים!.. אַז ער איז מתפלל פאַר דעם יודישען גאָט! אַז בסוד הייסט ער יצחק!... בעמע־קענדיג מיין שרעק האָט ער צוגעגעבען: „און דו אַליין — ביזט אויך אַ מאַראַן!" און ער האָט מיר דערצעהלט אַ געשיכטע, ווי אַזוי אונזערע עלטערען האָבען אין דער צייט פון רדיפות, זיך גערעטעט דערמיט, וואָס זיי האָבען אָנגעטהון אַ מאַסקע פון אַ פרעמדען גלויבען, און ווי אַזוי דערנאָך, אַז מען האָט זיך פינ'ם אָנשטעל דערוואוסט, זענען זיי ענטלאָפען פון פארטיגאל, פון די פינסטערע תפיסות און פון די ווילדע פלאַמען.... נאָר מיין פאָטער אַליין האָט די נעצ־וואונגענע מאַסקע פערוואַנדעלט אין אַ פרייער און איז דערפאַר געבליבען אין ליסאַבאָן... אַזוי האָט מיר פעדרא דערצעהלט. און פון דער צייט אָן האָבען מיר מעהר וועגען קיינע אַנדערע זאַכען ניט גערעדט. נעבען באַהיע־דאָס־סאַנטאָס געפינט זיך אַ פעלזען, וועלכער בייגט זיך וויט אַראָב אין ים און בילדעט אַ געהיימע העהל. דאָרט אין דער העהל פלעג איך זיך מיט פעדרא'ן בעהאַלטען אַלע טאָג. ער האָט מיך דאָרט געלערענט די תורה פון אונזערע אור־עלטערען, און האָט מיר דערצעהלט די געשיכטע פון מיין פאָלק. איך האָב שטיל געשוויגען און אויפמערקזאַם זיך צוגעהערט צו זיין יעדעס וואָרט. וואָס ער האָט אַזוי בעגייסטערט גערעדט, און צו דעם מעכטיגען אָטהעמען פון דעם אקעאַן... און אין מיין פאַנטאַזיע האָבען זיך ביידע צוזאַמענגעגאָסען און מיר האָט זיך געדאַכט, אַז איך הער די געשיכטע פון אַ פאָלק־אקעאַן, וואָס האָט אַמאָל־אַמאָל די גאַנצע וועלט אַרומגעפליעסט און די הימלען האָבען זיך אין איהם העל אָפּגעשפּיגעלט. גאָט אַליין איז אַראַב פון דער ערד צו ריידען מיט איהם, און דערנאָך האָט ער די גאַנצע ערד איבערגעגעבען דאָס, וואָס גאָט האָט מיט איהם גערעדט. נאָר גאָט האָט מיט זיין צאָרן אַנ'אָטהעם געטהון און די כוואַליעס פון

רוהם האָבען זיך פֿערוואַנדעלט אין כוואַליעס טרערען און בלוט. פֿאַר וואָס, פֿאַר וואָס פיינינט מען איהם אונשילדיגערהייט? און אָפּט פֿלעגט טרעפֿען, אַז איידער דער גוטער פעדרא ענדיגט נאָך זיין ערצעהלונג פֿלעגט ער מיר אויפ'ן ברוסט אַרויפֿפֿאַלען און דאַן פֿלעגען מיר ביידע לאַנג וויינען און מיר האָבען געשוואוירען אָפּצוגעבען אונזער גאַנץ לעבען, איינגאַנצען דאָס בלוט פֿון האַרצען, די ברידער, אונזער פֿאָלק.

איין יוד: און פֿון דאַמאָלסט אָן ביזטו אַ יוד געוואָרען?

קאַסטרא: ניין, באַלד נאָך דעם האָט מען מיין חיל צוריק אָבגערופֿען קיין ליסאבאָן, און איך האָב זיך מיט פעדראָ'ן געשיידט. אין ליסאבאָן זענען געשעהן גרויסע זאַכען. דאָס פֿאָלק האָט פֿון זיך אַראָבגעשליידערט דעם פֿערהאַסטען שפּאַנישען יאָך, און אינ'ם גערויש פֿון לעבען, אינ'ם גערודער פֿון די פּאַסירונגען, האָב איך, וועה איז מיר! פֿעדראָ'ס שטיל קול פֿערגעסען. געוואוהנהייט... בושה... קייזער־ליכע לוסט־שפּילעריי... איך בין געוועזען אַליין... און דער שטראָף האָט מיך געטראָפֿען... און גאָט האָט מיך בעשטראָפֿט; מיט אַ מהנה בראַ־באַנטען האָב איך אַמאָל בעוואַכט דעם פלאַץ, וואו מען האָט אין דעם זעלבען טאָג געדאַרפֿט פֿערברענען אַנ'אַפּיקורוס. ביז'ן הימעל האָבען זיך די פֿלאַמען געטראָגען. דאָס גרויזאַמע פֿאָלק האָט גערוישט. מען האָט צווישען זיך נערעדט. אַז דער דאָזיגער אַפּיקורוס האָט מיט זיין לאַנגען עקשנות אין ווילדען גרים־צאָרן אַריינגעבראַכט די הייליגע פּריסטער, אַז ער איז ווערטה, מען זאָל איהם אָנטהון די שווערסטע יסורים. און איך האָב נעטראַכט: אָ, וואָס וואָלט געוועזען, ווען איהר זאָלט וויסען אַז דאָ צווישען אייך געפֿינט זיך פונקט אַזאַ אַפּיקורוס. ער איז אָבער אַ פחדן, אַ פֿיינלינג, אַ פֿערשטעלטער... און אין דער מינוט בין איך אין מיינע אויגען געוועזען אַזוי אַראָפּגעפֿאַלען, אַז טרערען האָבען זיך אַ לאָז געטהון פֿון מיינע אייגען פֿאַר רחמנות צו זיך אַליין. באַלד אָבער האָט זיך דערהערט דאָס געצוינענע געזאַנג פֿון הייליגען קאָהר. עס האָבען אָנגעהויבען פֿלאַטערן די שוואַרצע קירכען־פֿאָהנען און דורך דער מענגע, וואָס איז ווי פֿערשטאַרט געבליבען, האָבען זיך בעוויזען צוויי שורות מאַנאַכען, אין דער מיט איז געגאַנגען אַ יונגערמאַן. ער איז געווען אָנגעטהון אין אַ ווייס העמד און אין אַ שאַנד־מיץ אויפ'ן קאָפּ. ווי אַזוי בין איך אין דער מינוט ניט געשטאָרבען! אָ, ברידער! דאָס

איז געווען ער, דאָס איז געווען מיין פריינד פּעדראָ! זיין פּנים איז ווי תכריכים — ווייס געווען, אָבער דערפאַר האָבען די אויגען געברענט מיט אַ בענייסטערונג־פייער, מיט אמונה און הימלישע זאַנפטקייט. דער עולם האָט געשווידערט, און אָנגעהויבען צו פּראָטעסטירען, און ווער עס האָט פריהער געוואָלט מען זאָל איהם אָנטהון די שווערסטע יסורים, האָט נישט־ווילענדיג געשלונגען די רחמנות טרערען. דורכגעהענדיג דעם פּלאַץ האָט ער מיך בעמערקט און האָט אויף מיר געוואָרפען צום אבשיעד אַ בליק, אָבער טאַקע נאָר איין בליק — ער האָט מורא געהאַט אַרויסצווייזען זיין בעקאַנטשאַפט מיט מיר און דערמיט מיך אַרויסגעבען... טיעף אין דער נשמה אַריין האָט מיך דורכגעדרונגען דער דאָזיגער בליק, און ער לעבט נאָך דאָרט, און עד היום ברענט ער נאָך... איך בין אָפּגעשטאָרבען... ווי אין חלום האָב איך געהערט אַ מין גערויש... ס'איז שטיל געוואָרען און זיך ווידער בעניט. פּלוצים האָט אין דער שטילקייט אַ דונער געטהון די לאַנג בעקענטע שטימע:

„שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד!“

איך האָב זיך ערוואַכט. עס איז אָבער שוין געווען שפּעט. איבער דעם ליעבען קאָפּ האָט זיך שוין געקרויזעלט אַ שוואַרצער רויך... (פּאוזע)

דער ערשטער יוד: ביזט גלייך אַנטלאָפען צו אונז פון ליסאַבאָן?

קאַסטרא: איך האָב אין דער גיך אַלץ פערקויפט און בין אַוועקגעשוואומען קיין האָלאַנד. דאָרט האָט מיך ענדליך די יודישע שוהל פריינדליך אויפגענומען; דאָרט האָב איך חתונה געהאַט און אַנאַנץ יאָהר האָב איך פערבראַכט אין שטילער רוה. איך האָב אָבער געדענקט דעם צוזאָג. וואָס איך האָב פּעדראָ'ן געגעבען, מיט אַמאָל איז אָנגעקומען אַ ידיעה, אַז מען קוילעט אונזערע ברידער אין דעם ווייטען פּוילען, איך האָב מיך גלייך מיט מיין יונגער פרוי געלאָזען פליהען צו קעמפּפען פאַר ליידענדע ברידער. מיט אַמאָל... אָ וועה! ווי בין איך איבעראַשט געוואָרען!

דער ערשטער יוד: וואָס הייסט? דו האָסט געפונען אַז מיר ליידען ווייניג?

קאַסטרא: איך האָב ערוואַרטעט צו בעגעגנען העלדען,

קדושים, און האָב דערזעהן פריצישע משרתים, דערשראָקענע, פֿער־שטויסענע, גנעמיינע און מיט פֿעראַכטונג געשטעמפעלטע...

ר׳ אהרן: פֿאַר וואָס־זשע ביזטו צוריק קיין ליסאַבאָן ניט אַוועק געפֿאָהרען?

קאסטרא: ווייל איך האָב געליעבט די אונגליקליכע, און דער צו האָט אַ נעהיימע שטימע אין מיין האַרץ גערעדט: „ניין, אַ לייב, אַ ביבלישער לייב קען ניט ווערען קיין האָז!"... איך האָב מיך גע־וואָרפֿען, האָב געצאָרענט, געקאָכט און זיי איבערצייגט. און נאָך האָט מיר צוגעהערט און געוויזען אַ נס. די קאָזאקען האָבען בעלאַגערט טולטשין, אַלס נעניטער אין קריעג־קונסט, קוק איך נאָך די בעלאַגע־רונג. די שלאַכטיטשען, זעה איך, קענען ניט בייסטעהן, ווען זיי האַלטען שוין נאָר שמאָל, קום איך גלייך צו פֿליהען מיט אַ מחנה יודען זיי צו הילף. יעדען טאָג איז זיי די הילף טייערער און נויטיגער. און אָט האָבען מיר געשלאָסען אַ פֿערבינדונג און די פּוילישע פריצים רופֿען אייך ברידער, ווייל אין אייערע הערצער האָט זיך ערוואַכט אַ דרייסטיג־קייט און מוטה, אין דריי וואָכען צייט האָט איהר צוריקבעקומען דאָס וואָס דער פּיעל הונדערט־יאהריגער גלות האָט ביי אייך גערויבט: די אַכטונג! אַלע אוקראינער יודען וועלען זיך צוזאַמען מיט די שליאַכ־טיטשען בעוואָפֿענען און מיר וועלען זיגנען! נאָך דער מלחמה וועל איך פֿאָהרען צום קעניג, און ער וועט אונז געבען אַ געקרוינטען פֿיהרער, פֿון איין פֿונק, וואָס האָט זיך אין טולטשין אויפֿגעבלאָזען, וועט זיך צוגיעסען אַ ליכטיג פֿייער איבער דער גאַנצער וועלט, עס וועלען זיך אומקעהרען צוריק די צייטען פֿון די שטאָלצע מכּבּייער, דאָס פֿאָלק ישראל וועט פֿייערען אַ צווייטען יציאת מצרים...

(הינטער דער סצענע הערט זיך אַ שטימע: לאָזט אַריין, דאָ איז מיין יוסף!)

קאסטרא: מיין פֿרוי!

(עס קומט אריין שרה, איהר פֿערהאַלט אָבער ד׳ער שמש)

צווייטער אויפֿטריט

(די זעלבע און שרה).

דער שמש: מען טאָר נישט — אוועק! ביזט אַן אשה, ביזט טמא...

שׂרה: יוסף! אַנ׳אונגליק איז געשעהן!

קאסטרא: אַנ׳אונגליק?

שׂרה: די יונגע פירשטין האָט געהייסען לויפען צו דיר. דער פאַן וויסאָצקי און דער יוד, וואָס איז מיט איהם צוזאַמען געגאַנגען, זענען אַריינגעפאַלען צו די שׂונאים אין געפאַנגשאפט. דעם אונגליקליכען יודען האָבען די קאָזאַקען געטויטעט.

אלע: ברוך דיין אמת!

שׂרה: און דער פאַן וויסאָצקי האָט זיך אומגעקעהרט אין פעסטונג, מיט איהם איז אַ קאָזאַקען־שליח. די קאָזאַקען פערלאַנגען, מען זאָל אַרויס געבען די יודען, ווען זיי באַלד אַראָבנעמען פון שטאָדט די בעלאַגערונג. די פריצים זענען זעהר אויפגערעגט. מיר זענען ניט זיכער, אַז זיי זאָלען אונז ניט פערראַטהען.

ר׳ אהרן: גאָט גרייט שוין צו די פערדיענטע שטראַף אויף די זינדיגע קעפ.

שׂרה: היינט ביי־טאָג דאַרף זיך אין פאַלאַץ אַ גרויסער ראַטה פערזאַמלען.

קאסטרא: דערוויל, הייסט עס, איז נאָך נישט בעשלאָסען אונז איבער צו געבען?... וואָס אָבער זענט איהר ברידער, אַזוי טויד־בלייך געוואָרען? איך וויים: דער פירשט איז אַ מענש מיט יושר... אַזוי הייסט עס! זיי ווילען אונז איבער געבען. ניין. שפעט שוין האָבען זיי זיך געהאַפט! דאָס לייבעלע האָט שוין נעגעל בעקומען, נישט אַזוי גיך וועט איהר איהם שוין אין העהל אַריינקריגען... קענט איהר מיר. ברידער. אַ שבועה געבען, אַז איהר וועט זיך פערטיידיגען ביז׳ן לעצטען טראָפען בלוט?

שׂטימען (נאָך אַ ווייל׳ע שווייגען): וואָס קענען מיר פערליערען? אין נעמיראָוו האָבען זיך יודען נישט פערטיידיגט, וואָס האָט געהאָלפען?— האָט מען זיי לעבענדיגערהייט די הויט אַראָב געריסען.

קאסטרא: אויב אַזוי, קומט גיכער אין פעסטונג! און זאַמעלט אויף ביי די טויערען דאָס גאַנצע וואַכט.

(אַלע, אויסער דעם רב, געהען־אַוועק אונבעשלאָסענערהייט).

דריטער אויפטריט.

ר׳ אהרן (אליין) וואוהין? וואוהין? אום שבת! — זיי זענען אוועק, ער האט פערדונקעלט זייערע מוחות. איך בין אבער אליין שולדיג — פאר וואס האב איך אזוי לאנג געשוויגען; נאר גענוג שוין! מען דארף אנהויבען טראכטען וועגען עווינקייט — איך וועל אנגורטען זיך אין גאטס נאמען מיט מיינע לעצטע כוחות און וועל מציל זיין דאס פאלק ישראל פון דעם דאזיגען שנעון. (פארהאנג)

צווייטעס בילד.

(א גרויסער זאל אין פירשט טשעטווערטינסקי׳ס פאלאץ, ביי׳ן פענסטער זיצט די פירשטין זאיא מיט מאגדוסיע׳ן).

ערשטער אויפטריט.

מאגדוסיא: אבער דער גלח וויים, אז דו האסט ליעב דעם יודען?

די פירשטין: איך האב איהם ליעב? דאס וויים איך אליין נים.

מאגדוסיא: דו רעדסט דאך איצט וועגען איהם טאג און נאכט.

די פירשטין: א, מיין קינד, מיין קינד!... איך געדענק, א מאל איז צו אונז געקומען איינער א זינגער, דאס איז נאך געוועזן, בשעת איך האב געוואוהנט אין דער היים, אויפ׳ן ברעג פון מיין ליעבער לוארע. (א, ווי בענק איך נאך יענע ערטער!) ארום דעם זינגער, אין דעם אלטען גרויסען זאל, האבען מיר זיך אלע ארומגעקליעבען און דעם אטהעם פערהאלטען: ער האט געזונגען פונ׳ם זיעסען צער פון ליעבע. מיט א מאל האט זיך אין שטילקייט, געהערט א יאמערריי; איך האב זיך פאנאנדערגעוויינט. „וואס וויינסטו, מיין קינד?״ — האט מיך געפרעגט דער זינגער. — „איך וואלט חשק געהאט אזוי צו ליעבען, ווי דו זינגסט״, האב איך געענטפערט. האט ער מיר פערזארגט געענטפערט: איך האב אויף דיר רחמנות, מיין קינד, — דיין מזל וועט שוין זיין א טרויעריגער: שטרעבען צו אזא מין ליעבע איז אהן א תכלית...

מאגדוסיא: דו האסט שוין פיעל מאל געליעבט?

די פירשטין: איך האָב פּיעל מאָל געוואָלט ליעבען... עס איז מיר אָבער זעהר שווער צו דערצעהלען וועגען דעם.

מאגדוסיא: האָב קיין פּאַראיבעל ניט... עס ווילט זיך מיר וויסען די סבות (שטילערהייט). דו ביסט נאָך אַזוי יונג... און דיין מאַן... איז אַזוי אַלט...

פירשטין: אָ, מיין ליעב-מיידעלע! דיזאַך איז נאָר אָהן סודות. גראָהע האָר זענען צייטענווייז אנגענעהמער, אַלס א רויט געזיכט און די שעהנסטע לאָקען פון א קרוב... דער פירשט — איז איינער פון די בעסטע מענשען. אַז איך האָב איהם דערזעהן איז ער מיר ליעבער געוועזן, ווי אַלע שענע יונגע לייט פון רוים (וואו איך בין דאַן מיט מיין מוטער געוועזן, יונג שיידענדיג זיך פון מיין שענער פראַנקרייך) איך האָב געמיינט, אַז ענדליך זענען מיינע פאַנטאַזיען פערווירקליכט געוואָרען, ער האָט אַזוי זאַנפט גערעדט... אַזוי פיינדליך געקוקט, און זיינע בליקען האָבען מיך ווי גענלעט... היינט זיין קלאָרער פערשטאַנד און זיין לויטער האַרץ... ער איז נאָך איצט מיר זעהר טייער, אָבער אין מיין האַרצען האָבען אַנדערע סטרונעס שטאַרקער גענומען קלינגען...

מאגדוסיע (קוקענדיג אין פענסטער) עס געהט דער, וואָס האָט זיי בעוועגט שטאַרקער צו קלינגען.

די פירשטין: זעה, ווי טרויריג ער איז.

מאגדוסיע: טרויער איז דער זיעגעל פון ליעבע. (זי לויפט אַוועק, די פירשטין מאַכט אַ טריט צום טהיר, קאסטרא קומט אַריין).

צווייטער אויפטריט.

(די פירשטין און קאסטרא).

די פירשטין: מיין בלייכער פריינד! שטאָלצער שפּאַניער! אָבער וואָס איז מיט דיר אַזוינס געשעהן? דיין שטאָלצער בליק פינקעלט מיט אַ פערילדיגער טרער. דו ווינסט, אָדער ביזט קראַנק?

קאסטרא: קראַנק... ספיקות הייסט מיין קרענק. הייל מיך, אויב דו קענסט.

די פירשטין: מיט ספיקות... אָבער אין וואָס האָסטו אָנגעהויבען צו צווייפלען?

קאסטרא: אין דעם, אַז מענשען זאָלען טריי בלייבען אויף שטענדיג, אַז ווען עס קומט־אָן אויף זיי אַן אונגליק, זאָלען זיי ניט פֿערגעסען אין דער עהרע, — יאָ, מיין פֿ־זי האָט מיר עפּעס אַ שרעקליכע ידיעה איבערגעגעבען.

די פירשטין: זאָרג נישט... אָבער ניין, — די זאָרג פּאַסט דיר אַזוי צום פנים, דו ביזט איצט אַזוי שען...

קאסטרא: זאָג מיר: איז דאָס טאַקי מעגליך, אַז וויסאָצקי האָט אונז פֿערראַטהען? און וואָס זאָגען די פריצים? זענען זיי בייז דאַרויף? און נאָך וואָס האָט ער אונז איבערגעגעבען אָהן אַ שום ציעל? טרייסט מיך, פֿערזיכער מיר, אַז ער איז שוין פֿון לאַנג אַן אויסוואורף, אַ חיה רעה, אַ בושה פֿאַר זיין לאַנד... וועלכע מעשים רעים האָט ער שוין אָפּגעטהון, אָדער ניין — וועלכע האָט ער נאָך נישט געטהון? דו לאַכסט?

די פירשטין: דו טרייבסט־איבער, מיין פֿריינד. וויסאָצקי — אַ חיה רעה? ער — אַ אויסוואורף? אָ, ניין, ער איז אין גרונד גאָר ניט קיין שלעכטער פּאַן. קאָנסט איהם ניט. ער איז אַ מענש מיט אַ שטאַרקער פֿאַנטאַזיע און מיט אַ שוואַכען ווילען; ער טרינקט אויס צוויי גלעזלעך בראָנפֿן און איז שיכור, ווי פֿון צעהן גלעזלעך. ער איז ניט שלעכט און ניט גוט. ווי עס פֿאַלט איהם אַריין אין קאָפּ, אַמאָל איז ער וויייך ווי אַ שעפּעלע, און אמאָל איז ער גרויזאַם ווי אַ ווילדע חיה. ער איז אַ שרייער, אַ שיעסער, אַ גאַנץ־וואהלער יונגערמאַן, איינענטליך. מיט׳ן מויל וואָלט ער מיט דער גאַנצער וועלט מלחמה געהאַלטען. ער איז אַ העלד ווען ער שרעקט דעם טערק מיט מלחמה, נאָר נאָך מעהר העלד איז ער טאַנצענדיג אַ מאַזורקע... זאָל ער אַ מאָל איין שונא הרגנ׳ען, אָדער איין האָז, אין אַ יאָהר אַרום ועט אויסוואַקסען די צאָהל פֿון די דערהרג׳עטע ביז הונדערט...

קאסטרא: אָ, אַז דו וואָלסט געהערט, ווי אַזוי זיי האָבען פֿריהער פֿערזיכערט און געשוואָרען! מיר גלויבט זיך ניט! קען דען זיין אַז טאַקי אַלע? איז גאָר קיין אויסנאַהם נישטאָ? און דער פירשט אויך?

די פירשטין: ניין, דער פּירשט ועט איך צום שונא ניט

איבערגעבנען, פֿערטהיידינגען וועט ער אייך אָבער אויך ניט. ער איז שוואַך, חאָטש ער איז איין אָפֿענהערציגער.

קאַסטרא: דיך וועט ער געווים פֿאָלגען...

די פירשטין: יאָ ער איז געליעבט פֿון זיין געהאָרכזאַמער וואַכט, און ער אַליין פֿאָלגט נור זיין געליעבטער פֿרוי.

קאַסטרא: מיין צונג געהט ביי מיר ניט צו נעבעט. איך בין דערצו קיינמאָל ניט געוועהנט געוואָרען, איך קען ניט אויסשפּרייטען די הענד און בעטען זיך רחמים ביי מענטשען. איך האָב שטענדיג געמיינט, אַז דאָס לעבען איז אַ פֿרייער פּלאַץ, וואו יעדער קומט און נעהמט דאָס וואָס ער קען; איצט אָבער בין איך ווייכער געוואָרען. גיב אַ קוק: איך בעט: זאָלסט אונז שוינען! דו ווייסט דאָך, אַז מיר זענען אונשולדיג. מען וויל אונז מיט אַ פֿעראַטהה אויסהרגנ'ען. אָ, האָב רחמנות! נעהם זיך אָן פֿאַר אייער עהרע, אויב אונזער לעבען אַרט דיך נישט. דו ביסט אַ פֿרוי — דיין האַרץ איז ריהרענד צו געבעט. הער־זשע צו די קרעכצען פֿון די הונדערטער מוטערס. עס הענגט שוין דער שווערד אויף די קעפּ פֿון זייערע קליינע קינדער. די טעכטער זייערע וויל מען בעליידיגען און רויבען זייער עהרע. אָבער ניין! ניט זיי און זייערע קינדער טהון מיר באַנג. ווער עס האָט דאָס גאַנצע לעבען געציטערט, ווי אַ הונד אונטער'ן שטעקען, פֿאַר יענע איז דער טויט אַ ישועה. מיר טהוט לייד דאָס פֿאָלק, מיין אונגליקליך פֿאָלק! שוין לאַנגע דורות זינט ער וואַרט אויף אַ צופֿאַל, אַז ער זאָל קענען אַראָפּוואַרפֿען פֿון זיך דעם פֿערשאָלטענעס יאָך, וואָס לאַסטעט אויף איהם אַזוי שווער, און גאָט האָט צוגעשיקט אַ צופֿאַל, פֿון ווייטע לענדער האָט ער מיך אַהער געשיקט צו ערפֿולען מיין הייליגע שליחות. איך האָב אַזוי געאײלט, און איצט... אַז די איצטיגע מינוט זאָל ניט אויסגענוצט ווערען, זאָל אַוועק געהן אין גאָר־נישט, וועט שוין אַזאַ צופֿאַל אפשר זיך קיינמאָל ניט אומקעהרען. אָ, ווען דו זאָלסט וויסען צו אַ וואָסער־ברעג איך האָב מיין שיף געפֿיהרט! ווי מוטהיג איך האָב זי געפֿיהרט, ווי אונבעזאָרגט! מיט וואָסערע פֿאַנטאַזיען איך האָב זי אָנגעלאָדען! מיט וואָסערע האָפֿנונגען האָב איך זי בעפֿליגעלט!... איך בין געשווימען שנעל, און איצט בלאָזט מיט אַמאָל אַזאַ מיאוס'ער ווינד... ראַטעווע מיך, זיי מיין אַנקער!

די פּירשטין: שטעה! בלייב אונבעווענגט! אָט אַזוי, אַזוי דאַרף אויסזעהן מיין העלד, מיין וואונדערליכער גאָט, צו וועמען איך זאָל זיך בוקען, די אויגען שווארץ ווי די נאַכט... די זעלע העלער ווי דער טאָג... אָ, שרעק זיך ניט! דער מזל אַליין בעשיצט דעם העלד, ביזט בעסער און שענער פֿאַר די אַלע, וועלכע איך האָב ביז היינט געזעהן! דו ביזט ווי פֿון פֿייער בעשאַפֿען געוואָרען! דו ביזט אַ ליכטיגער שטראַהל, וואָס האָט אַריינגעדרונגען אין די דונקעלהייט פֿון אַ קבר... יוסף! מיר זענען ביידע איינס דעם אַנדערען זעהר נויטיג! איך וועל דיך ראַטעווען, אָבער ראַטעווע מיך אויך!...

קאסטרא: דיך ראַטעווען!

די פּירשטין: יאָ, מיין שונא איז גרויזאם און שרעקליך. מיין שונא איז שטאַרק, שטאַרקער נאָך פֿון קריוואנאס'ען... מיין שונא איז ווי דער טייוועל חיטרע. מיין שונא שרעקט זיך ניט אָב פֿאַר די העכסטע טהורעמס, פֿאַר די שטאַרקסטע ווענד. ער האָט מיר פֿיעל צרות פֿער־שאַפֿט. און דאָך איז ער מיר טייער, ער האָט זעהר פֿיעל שותפים, און דער ערשטער — ביזט דו!

קאסטרא: איך?

די פּירשטין: יאָ—דו! דיין פֿערטרויערטער בליק, דיינע בע־וועגונגען, אַלע דיינע מ'ענעס. אָבער, איך בעט דיך, גיעב אַ שמייכעל און קוק ניט אַזוי שטרענג. זיי פֿריינדליכער, מיין שטרענגער העלד! רוף מיך אָן פֿריינדין, שוועסטער.

קאסטרא: ניט נור איך אַליין — דאָס גאַנצע פֿאָלק וואָס ווערט געראַטעוועט זיין דורך דיר. אַלע וועלען דיך אַזוי רופֿען אַז דו וועסט אבווענדען דאָס אונגליק, וואָס וויל זיך איצט אַזוי גרויזאַם אַראָבלאָזען איבער אונזער קאָפּ.

די פּירשטין: דאָס גאַנצע פֿאָלק זעה איך ניט, אָבער יוסף'ס אויגען זעה איך פֿאַר מיר שטענדיג.

קאסטרא: דאָס פֿאָלק וועט דיך אַוועק־שטעלען אין איין שורה מיט אסתר המלכה, מיט דונה גראַציע.

די פּירשטין: ווי מאָדנע מיר רעדען... דו ביזט שעמעוודיג... וועל איך דיר קומען צו הילף... (זי מאַכט אייניגע שריט. קאסטרא טרעט־אָב צוריק. אַ מינוט שטילשווייגען) ביזט דאָך אַליין צו מיר מיט אַ געבעט

געקומען, זאָג: איז גרינג דאָס בעטען זיך? און איך בייג זיך איצט פאַר דיר! איך קום־אום! ראַטעווע מיך! עס איז מיר זעהר ביטער! ריין און קלאָהר בין איך אין דעם דאָזיגען הויז אַריינגעקומען, ווי דער שנעע אויפ'ן שפּיץ־באַרג. נאָכדעם בין איך מיט צרות און חרפה בע־דעקט געוואָרען. גלויב מיר, יוסף, אָט דאָ אין האַרצען ביי מיר שטעקט עפּעס אַ בעזונדער־ע קראַפט. ראַנגלען זיך מיט איהר איז נאָר אומזיסטע ליידען, די קראַפט איז שטאַרקער פון שכל, עהרע און פפליכט... נאָר אַ בליק פון שיינע ליעבע אויגען קען די קראַפט בערוהיגען... אַזוינע אויגען האָב איך אָבער ניט געפונען. איך האָב שטילערהייט פערהאַסט די אַלע יענינע, וועמען איך האָב מיין פריינדשאַפט פערשווענדט, און איך פערהאַס זיי אויך איצט. נאָר איין מאָל האָט זיך מיר געדאַכט... אַז אין דיינע אָרעמס, אָרומער ליידענדער, וואָלט איך געקענט רוה געפינען... דיין גייסט איז רעכטפאַרטיג, ריינער פון דיינע אויגען קען ניט זיין, און דיין בלייך פנים לויכט מיט שעהנקייט... ליעב מיך!...
(זי נעהמט אים אָן פאַר'ן האַנד).

קאסטרא (שטיל): נאָט זעהט אַליץ...

די פירשטין: עס שרעקט מיך קיין זאַך ניט, ער וועט דאָך אונז ביידען בעשטראָפען.

קאסטרא: און מיין שרה?

די פירשטין: פערגעס זי, ווי איך מיין מאַן.

קאסטרא: ווי אַזוי וועל איך קענען איהם בעטען ער זאָל אונז שיצען פון די, וואָס ווילען אונז פערראַטהען, ווען מיין דאַנק וועט זיין צוריק אַ פערראַטהונג? האָב איך דען דעם לעצטען שוין אויך־פערלוירען?

די פירשטין: טראַכט ניט פיעל! איך האָב דיך ליעב!... די מינוטען שווינדען... קום! — און אַוועק דאָס שעמעריי...

קאסטרא: זיי מיר בעסער אַ שוועסטער, איך וועל דיר אַ ברודער זיין...

די פירשטין: מען געהט... אָ, דו האָסט נור געקענט אַנ'אַנקער געפינען, אָבער פערפעסטיגען עס מיט שטריק האָסטו ניט געקענט.
(זי געהט אַוועק. קאסטרא בלייבט שטעהן עטליכע מינוט שווייגענד, אונטער דער סצענע דערהערען זיך קולות, קאסטרא שטעלט זיך אַוועק אונטער דער

קאלאנע, עס קומט־אַריין דער פירשט יאנוש טשעטווערטינסקי, די פריצים וויסאָצקי, סינעלסקי, סטרוס, זשובר און אַנדערע, דער גלח בעראלדוס און יוריוס.

צווייטער אויפטריט.

(דער פירשט, די פריצים, דער גלח בעראלדוס און יוריוס).

דער פירשט: ענדליך זענען מיר צוזאַמען, דער פאַן וויסאָצקי וועט אונז דערצעהלען, וואָס ער האָט געהערט און געזעהן.

וויסאצקי: האָטש איך האָב ניט קיין טבע צו בעריהמען זיך. פֿון דעסטוועגען מוז איך זאָגען, אַז דאָס וואָלט געט־אָפּען מיט אַנ־אַנדערן פֿון אייך, וואָס מיט מיר האָט געטראָפֿען נעכטען, וואָלט ער שוין געוואָרען אַ קדוש... ווי נאָר איך בין מיט דעם יודען אָבגעגאַנגען אַ וויערסט אין פֿעלד, האָבען אונז די שונאים בעפֿאַלען מיט אַ גאַנצער מחנה. איך וועל אייך איצט אָפּשוויינען פֿון דעם ווי אַזוי איך האָב זיך פֿערטהיידיגט. דערפֿון וואָלט אייך מיין זעבעל פֿיל דערצעהלט. ווען ער וואָלט נעקענט רעדען (ער ווענדעט זיך צו יוריוס) איז אַזוי, קאָזאַק־לעבען?

יוריוס: אמת, אמת...

וויסאצקי: איך בין געוועזען איינער אַליין, און זיי — הונדערט. קומען מיר אין לאַנער. מילא דער יוד האָט זיך געהאַלטען, ווי עס פאַסט פֿאַר אַ יודען. באַלד האָט ער אויסגעזאָגט וואוהין מיר געהען און נאָך וואָס מיר נעהען און וויאו איך האָב אַפֿילו אין וועג אַ בלעטעלע בעהאַלטען.

שטימען: פֿערפֿלוכטער יוד! יודא־מסר!

וויסאצקי: נאָכדעם איז צו מיר צוגעשטאַנען דער אטאמאן: "ווער איך בין? בין איך אַ צעקאָכטער געוואָרען — איהר קענט דאָך מיין נאַטור. "איך בין, זאָג איך, אַ דאָנאַראָווער שליאכטיטש. פאַן וויסאָצקי. פֿאַר וועמען דו און דיין גאַנצע מחנה חלאָפּעס דאַ־פֿען שטעהן אָהן אַ היטעל און שטיל! און איהר זענט חלאָפּעס. וואָס גאָט אַליין הייסט אייך אונז צו פֿאָלגען און טהון וואָס מיר הייסען!"... נו, נו — איהר קענט איך שוין פֿאָ־שטעלען וואָס מיט זיי האָט זיך צו טהון מיט אַ מאָל!... זיי האָבען זיך נעבעך באַלד אָבגערוקט צוריק און גענומען קוקען אויף מיר מיט אַזאַ אָבשיי!... ניט אומזיסט האָבען די וויסאָצקעס אַ לייב אין הערב...

שטימען: אַ פויער איז ווי אַ קינד: שרייט־אָן אויף איהם ווערט עס רוהיג.

וויסאצקי: אמת, פאַנען, אמת טאַקי! ווי קינדער זענען זיי רוהיג געוואָרען. חלילה, זאָגען זיי, מיט אייך פריצים האַלטען מיר גאָר נישט קיין מלחמה, אונזער שונא — זענען די יודען! ניעט אונז נור אַרויס די יודען וועלען מיר אַוועק געהן. אַז מענשען רעדען צו דער זאַך איז דאָך עפּעס אַנדערע ווערטער! האָט זיך, פערשטעהט זיך, ממילא באַלד אָנגעהויבען אַ פרעהליכע סעודה, און דעם יודען האָט מען אויפגעהאָנגען אויף אַ בוים. און גלייך האָב איך זיי געגעבען מיין האָנאָר־וואָרט, אַז אין אַ צייט פון צוויי מעת־לעת ניעט מען זיי אַרויס אַלע יודען, מיינע הערען! וועט איהר מיך חלילה לאָזען איך זאָל בלייבען ביי די חלאָפּעס אַ ליגנער?

סינעלסקי (צו יוריוסען): מיר ווילען וויסען, וואָס רעכענען די קאָזאַקען צו טהון? וואָס דאַרפט איהר, דאָס יודיש גוטס, אָדער זייער נפש? אויב דעם נפש, קענען מיר ניט מרוצה ווערען, מיר מוזען און וועלען זייער לעבען פערטהיידיגען, נאָר אויב איהר וועט זיך בעגנוגענען מיט זייער גוטס אַליין, קענט איהר אייך נעהמען, דאָס וועלען מיר אייך ניט שטערען, זאָל נאָר נעהמען אַסוף צו דער אומזיסטיגער שחיטה.

יוריוס: געאַכפערטע פאַנען! מיר זענען ניט קיין גנבים און קיין גזלנים־רוצחים. פרעמדעס גוטס דאַרפען מיר ניט. דאָס יודישע גוטס אָבער איז אונזערס, דאָס האָבען זיי אָנגערויבט ביי אונז, ביי אונזערע עלטערען און זיידעס. מיר ווילען נור אָפּנעהמען דאָס, וואָס איז אונזער איינענס. זייערע נפשות שענקען מיר אייך.

סינעלסקי: אויב אַזוי זענען מיר מרוצה. דאָס גאַנצע יודישע פערמעגענס וועלען מיר אייך אַרויסגעבען, איהר דאַרפט אָבער אונז געבען אַ שבועה, אַז דעם זעלבען טאָג וועט איהר באַלד אַראָפּנעהמען די בעלאַגערונג פון דער שטאָדט.

יוריוס: אייך גלויבען מיר און מיר זענען גרייט צו שווערען. די יודען אָבער קענען מיר ניט גלויבען, זיי האָבען ביי אונז ניט קיין אמונה. מיר האָבען מורא, אַז זיי קענען נאָך זייער גאַנצע עשירות פערגראָבען אין דער ערד. עס וואָלט געווען אַ סך גלייכער, אַז זיי זאָלען אַליין אַרויסגעהן צו אונז צוזאַמען מיט דעם אויסקויף.

סינעלסקי: זאָל זיין אַזוי. ביי נאַכט וועלען מיר פֿערנעהמען די טויערען מיט דער פּריצישער וואַכט.

דער פּירשט: די וואַכט לאָזט איבער! צו מיר האָט עס ניט. איך בייט ניט מיין וואָרט און איך וואָלט אויך דאָס זעלבע אייך געראָטהען.

בעראַלדוס: פּאַנען! דערמאָנט אייך! די יודען זענען דאָך בעוואָפֿענט! עס וואָלט אפשר גלייכער געווען, מיר זאָלען זיי מודיע זיין, אַז מיר האָבען זיך אויסגעגלייכט מיט'ן פֿיינד. דאַמאָלס וועלען זיי אונז דאָס געוועהר אומקעהרען, אָבער מען מוז דאָס וואָס גיכער מאַכען. איין מינוט — און די יודען וועלען זיך דערוויסען פֿון אַלץ.

סינעלסקי: קומט גיכער, קומט! (די פּריצים אויסער דעם פּירשט, שטעהען אויף פֿון די ערטער און לאָזען זיך געהן צום טהיר. קאַסטראָ געהט אַרויס פֿון הינטער דער קאָלאָנע און לאָזט זיך נאָך זיי).

צווייטער אויפֿטריט.

(די זעלבע און קאַסטראָ.)

קאַסטרא: וואַרט! שוין שפּעט! זיי ווייסען שוין אַלץ!

סינעלסקי: פֿערפֿלוכטער יוד! פֿון וואַנען האָט ער זיך גענומען?

קאַסטרא (ליידענשאַפֿטליך) וואָס זאָגסטו? פּאַן סינעלסקי? געדענקסט דעם פֿייהמאָרגען, ווען דו האָסט זיך מיט מיר דאָס ערשטע מאָל בעגעגענט, מיר האָבען זיך דערוואוסט, אַז די קאָזאַקען דריקען אייך (איהר זענט גערעכט: פֿון אלץ דערוויסען מיר זיך באַלד) — איך האָב אין דער גיך אויפֿגעקליבען אַ מחנה יודען און בין געפֿלויגען אייך צו הילף, דער ערשטער, ווען איך האָב אנגעט־אָפֿען, ביזטו געווען; דו ביזט זעהר געלאָפֿען, האָטש דו ביזט מיעד געווען, פֿאַר וואָס, זאָג מיר, האָסטו דאַמאָלס ניט געפֿ־ענט: פֿון וואַנען האָב איך זיך גענומען? אָ, דאַמאָלס האָסטו מיך אָנגעחאַפּט פֿאַר דער האַנד — דיין האַנד האָט געציטערט — און געלאָפֿען צוריק.

סינעלסקי: אַזוינס געדענק איך נישט!

קאַסטרא: אָ, מיין גאָט! ווי אַזוי קען איך ווירקען מיט ווערטער אויף אַ מענשען, וואָס האָט ניט פֿע־וואָרפֿען קיין איינציג גוט וואָרט פֿאַר זעכס טויזענד אונשולדיגע נפשות! פֿאַר זעכס טויזענד

זײנע פֿריינד! ווי אַזוי קענסטו אונז פֿערטהיידינגען פֿון טוידט, ווען דו ווילסט אונז אונבעוואָפֿענטערהייט איבער געבען אין די הענד פֿון גרויזאַמען פֿינד! ווי עס ווייזט, איז דיין פֿערראַטהה אַזוי גרויס, אַז דו האָסט אַליין פֿאַר דעם מוראָ און ווילסט כלומר'שט עס בעפּוצען מיט אַ מאַסקע... אָבער אויב איהר זענט טויב צום קול פֿון טרייהייט, יושר און כבוד...

סינעלסקי: איך בעט — שווייגען, ווען ניט וועט דער זעבעל מיינער דאָס בעטען...

קאַסטראַ: זעהסט, ווי דו פֿיהלסט זיך בעלײדיגט און בייז פֿון אַ וואָרט, וואָס דאָס איז דאָך נור דער שאָטען פֿון טהאַט, היינט ווי זאָל איך זיך שוין פֿיהלען בעלײדיגט און דערצאָרענט פֿון דיין פֿער־ברעכערישער טהאַט? הער האָטש צו וואָס דער פֿערשטאַנד רעדט! נאָך אַמאָל: איהר האָט זיך געקענט לאָזען האַפּען אין די נעטצען, וואָס די חלאָפּעס האָבען פֿאַר אייך צעשטעלט? סטייטש, איהר האָט געקענט גלויבען דעם גראָבען שקר, וואָס לאָזט זיך אָנטאַפּען מיט די הענד?! זיי זענען געקומען נור מיט די יודען מלחמה האַלטען, אָבער ניט מיט די פּריצים! און וואָס האַבען געטהון זייערע עלטערען, זייערע ברידער? שוין הונדערט יאָהר זינד די קאָזאַקען בונטעווען, שוין הונדערט יאָהר זינד די שלאַכטיטשען שטילען זיי איין, און דאָך זענען די קאָזאַקען אַלץ נאָך אייערע פֿריינד?! אויף אַלע סיימען[1] דונערען וועגען דעם גאַנצע רעדען, אַלע העטמאַנען שרייבען אויף אייך גזרות און אַרבייטען דאָ מיט אַ גלעט און דאָ מיט אַ בייזער, דאָס חיל איז שטענדיג גרייט אונטער'ן וואָפֿען, דאָס לאַנד איז פֿערוויסט, די קלויס־טערס ברענען, ויען נעדט צו גרונד — און דאָך זענען די קאָזאַקען אייערע פֿריינד? פֿריינד! פֿרענט־זשע דעם פֿריינד אייערען קריוואָנאָס, זאָל ער אייך זאָגען, וואו איז ער ביז היינט געוועזען מיט זיין באַנדע, וואו האָט ער מעהר פֿון דער שלאַכטע די הויט געשונדען, וואו האָט ער מעהר פּוילישע גלהים געלאָזט הענגען: צו אין לאַדיזשן, צו אין בערשאַד, צו אין ווערהאָויקע? אָ מיין גאָט! מאַך קלאָר זייערע פֿער־דונקעלטע, בלינדע מוחות! שוין־זשע זעהט איהר דאָ ניט דאָס פֿאַלש־

[1] אַ געזעצגעבונגס־אינסטיטוציע פֿון אַלאַנד.

קייט זייערס? אוודאי שטערט זיי וואס די פריצים האבען זיך מיט די יודען פעראייניגט: שוין צוואנציג טעג, אז זיי בעלאגערען די שטאדט אהן אן ערפאלג, אומזיסט; דעריבער ווילען זיי פריהער צורעכט מאכען די יודען און נאכדעם וועלען זיי שוין אייך אויך ניט שאנעווען...

יוריום (שלאגט איהם איבער): ער לייגט, דער יוד, מיר האבען ניט קיין שום פאלשקייט אין געדאנק, מיר זענען אויף די פריצים נאר אין כעס דערפאר, ווייל איהר האלט איין האנד מיט די יודען, און אויב דער פאן וויסאצקי וואלט אונז ניט מבטיח געווען, אז איהר אליין האט די יודען ניט ליעב, וואלט איך אהער גאר ניט געקומען.

וויסאצקי: איהר הערט, פאנען — אלץ האב איך געמאכט!

יוריום: די פריצים זענען ניט אונזערע שונאים, אבער דאס יודישקייט קענען מיר ניט פערטראגען, איהר ווייסט, מיר זענען א פרעהליך פאלק: מיר האבען ליעב צו הוליען, טרינקען, ווי דער שטייגער איז... פערזעהסטו אבער נור איין מינוט — אהא דער ניכטערער יוד איז דיר שוין אין קעשענע אריינגעקראכען, איידער דו גיעסט זיך א קעהר איז זיין האנד שוין אין דער צווייטער. און וואו איז ער דען ניט? אויפ'ן אויוועך, אונטער'ן אויוועך, אין קאמער, אין קלויסטער, אין קרעטשמע — אומעטום זענען זיי פול! זיי קוקען מיט הונגעריגע אויגען, קלאפען מיט די הונגעריגע ציינער און פערשארען צו זיך אלץ מיט די מאגערע הענד. און מיר ליידען אלץ ביז עס פלאצט ניט דאס געדולד, דערפאר אבער רעכענען מיר זיך דערנאך ביטער אפ מיט זיי! ווען נאר די פריצים וואלטען זיי ניט פערטהיידיגט, וואלטען מיר אייך געווען די איבערגעבעגסטע קנעכט.

בעראלדום: ער איז גאנץ גערעכט! די יודען האבען גאנץ פוילען אונגליקליך געמאכט.

סינעלסקי: שוין צייט פון זיי פטור צו ווערען.

יוריום: פאנען! אויב איהר קלערט פערטהיידיגען די יודען, לאזט מיך צוריק אין לאגער. די טעג ערווארטען מיר, זאל אנקומען א גרויס חיל פון פאלאוויאנען, דאמאלס וועלען מיר מיט געוואלד פון אייך די יודען ארויסרייסען.

סינעלסקי: מיינע הערען! ווער געהט צו די טויערן?

שטימען: אַלע! אַלע — געשווינד! —
קאַסטראַ: פֿירשט, ביי דיר געשעהט אַ פֿערראַטה! אָ, רעטע!
דער פֿירשט: וואָס קען איך טהון? (עס לויפֿט אַריין די פֿירשטין).

פיערטער אויפֿטריט.

(די זעלבע און די פֿירשטין).

די פֿירשטין: וואָס איז דאָ פֿאַר אַטומעל?
קאַסטראַ (לויפֿט איהר אַקעגען): רעטע!
די פֿירשטין (צו סינעלסקי'ן): נעאַכטעטער פּאַן! וואוּהין פֿיהרסטוּ זיי אַלעמען?
סינעלסקי: צוּ בעפֿרייען די שענע פֿירשטין פֿוּן בעלאַגערונג.
די פֿירשטין: איך האָב ביז אַהער דיך געהאַלטען פֿאַר אַ ריטער.
סינעלסקי: און דוּ האָסט קיין טעות ניט געהאַט.
די פֿירשטין: אַ ריטער האַלט שטענדיג וואָרט!
סינעלסקי: רעד נאָר אַרויס איין וואָרט — שטאַרב איך גערן!
די פֿירשטין: דוּ האָסט די יודען אַ וואָרט געגעבען צוּ פֿערטהיידינען זיי — האַלט עס.
סינעלסקי: ערקונדיג זיך, אַז איך בין ווירקליך אַ ריטער: מיין אויפֿגעהויבענעם שווערד לאָז איך צו דיינע פֿיס פֿאַלען, דוּ ווילסט — ווער איך אַ פֿערטהיידינער פֿוּן די יודען.
די פֿירשטין: איך דאַנקע. (צו וויסאָצקין) און דוּ, מיין גוטער פּאַן...
וויסאצקי: איך לאָז אַראָפּ דעם שווערד... איך האָב פֿיינד זיך צו בעריהמען, דוּ האָסט אָבער נעראַטעוועט הונדערט אָדער צוויי הונדערט נפשות.
די פֿירשטין: מיינע פּאַנען! איהר זענט אַלע ריטער'ס, ניט אֱמֶת דען? דער האָנער פֿוּן אַלטע שליאַכטיטשען בעלעבט אייך...
זשובר: ווי די האַררין וויל!

סטרום: דער האַררינ׳ס אַ וואָרט איז הייליג.

דער פירשט (מיט אַ גוטען שמייכעל): אָ, מיין ריינער מלאך! זי איז נאָר אויף אַ רֶגַע אַריינגעקומען און אַלע הערצער זענען אַזוי ווייך געוואָרען, ווי דורך אַ נֵס.

בעראלדום (יוריוס׳ן אין דער שטיל): ניט פאַל ביי זיך אַראב, קאָזאַק... האָב געדולד.

די פירשטין: אַזוי, מיינע פאַנען! אַבענד־צייט פערבעט איך אייך אויף אַ קליינער סְעוּדה — פערשטאַרקען דעם שָלוֹם אייערען.

(אַלע נייגען זיך נידריג. דער פאָרהאַנג פאַלט).

צווייטער אקט.

ערשטעס בילד.

(אַ מאָנאַכען־קעליע אין טולטשינער קאַטוילישען מאנאַסטיר, דער גלח בעראלדום און יוריוס).

יוריוס: ניין, פאָטער בעראַלדוס, ווייטער זאָל אַזוי זיין קען איך שוין ניט. שוין דריי טעג, אַז די חֲבֵרים וואַרטען דאָרט אויף אַ תשוּבָה. צי דולסטו מיר ניט גלאַט אַזוי מיט דיינע מַעֲשִׂיוֹת? היינט אַנטלויף איך אין לאַגער.

בעראלדום: האָב איך דען דיר ניט געזאָגט, אַז אַלץ ווענדט זיך אין דעם פירשט?

יוריוס: יאָ, איך זעה שוין, אַז אין איהם ווענדט זיך עס. די גאַנצע הויף־קאָמאַנדע פאָלגט איהם. ווי איין מענש, אָהן איהם ווֶלען די פְּרִיצִים גאָר נישט טהון — נו איז מיר שוין דערפון גרינגער? פריהער איז דעם פירשט אַלץ איינס געווען: יאָ אַרויס־געבען די יודען, צו ניט אַרויסגעבען, איצטער אָבער שטעהט ער פאַר זיי שטאָל און אַייזען, און זייער רב אָהן די פֵּאוֹת האַט שוין פערריסען דעם קאָפּ, אַזוי ווי דעם פאָפּ׳ס פערד, איך קעהר מיך זיכער אום צוריק אין לאַגער.

בעראלדום: האָב איך דיר דען אויך ניט געזאָגט, אַז דער פירשט טהוט אַלץ, וואָס נאָר די פירשטין פערלאַנגט.

יוריום: ניט דערמאָהן מיר די פירשטין, מיט דיינע מַעֲשׂיות האָסטו מיר געבראַכט דערצו, אז איך קען ניט עסען, אַז איך האָב פערלוירען דעם שלאָף.

בעראלדום: ניט אֶמֶת, פאַן וואָינאַ, איך האָב דיר וועגען דער פירשטין זיכערעס, פאָזיטיוו, גאָר נישט געזאָגט, אַז די פירשטין, אַ שטיינער, איז אַזאַ און אַזאַ; פאַר אַזעלכע זאַכען וואָלט איך פערדיענט שמיץ מיט אונזער בייטש איבער דער פלייצע און אַנדערע ערטער. איך האָב נור געזאָגט וועגען איהרמיין הַשְׁעָרָה, פרעפאָזיטיוו, אַז אַ סך פרויען, אויך וועלכע זי איז עהנליך, האָבען נעקענט זיין אַזוינע און אַזוינע.

יוריום: איך קען ניט וויסען וואָס דו האָסט דאָרטען געזאָגט. איך וואָלט אָבער, דאַכט זיך, פערמַשְׁכּוֹנ'ט מיין נְשָׁמָה ביין שוואַרץ־יאָהר, וואָלט טאַטע־מאַמע פערקויפט, איך זאָל זי נור איין מאָל קענען איהר אין די אויגען רופען ליובע. —

בעראלדום: אַז מע זאָל נעהמען די זאַך בִּכְלַל, איז יונגע פרויען, וואָס שטעהען אין דער פירשטינס שטאַנד, קען ניט זיין אונאַנגענעהם צו הערען דאָס דאָזיגע וואָרט פון אַ שענעם יונגען־מאַן; אָבער בעמערק, אַז איך זאָג עס בכלל generaliter אָבער ניט ad hoc.

יוריום: ריאַסא איז נערעכט נעווען בשעת ער האָט מיך געוואָרענט, איך זאָל זיך ניט אַנטשעפען אָן אַ קליידעל.

בעראלדום: און דו האָסט שוין געפרופט, ווען די פירשטין איז דאָ דערביי, צו בענוצען אַזעלכע מִינֵי ווערטער, ווי דו האָסט ערשט דערמאָהנט?

יוריום: וואָס רעדסטו, היילינגער פאָטער, איהר אין די אויגען וואַג איך נישט אַפילו דאָס מויל צו עפענען, איך וואָלט אפילו ניט געוואַגט צו אַטהעמען, נאָר זי ניעט אויף מיר אַזאַ קוק און שמייכעלט אַזוי, אַז יעדעס מאָל ברענט מיר דאָס פָּנִים. נעכטען האָט זי מיך געפרעגט: ווער איך בין אַזוינער: צו אַ פראָסטער קאָזאַק, צו אַ שליאַכטיטש.

בעראלדום (אונרוהיג): און וואָס האָסטו איהר געענטפערט?

יוריום: איך האָב איהר דערצעהלט אַלץ: אַז איך בין אַ

רוסישער שליאַכטיטש, אַז מיין פּאָטער איז געווען אַ קאָזאַקען פּאָלקאָוי־ניק, אַז מען האָט מיר אָפּגעגעבען אין לעמבערג אין אַ שוהלע, אַז איך בין פון דאָרטען אַנטלאָפען אין שוין צוויי יאָהר, אַז איך פער־ברענג פרעהליך צווישען די קאָזאַקען.

בעראלדום: דו האָסט זעהר גוט געטהון, וואָס דו האָסט איהר אַלץ דערצעהלט.

יוריום: איך בעט דיך אין גאָטס נאָמען, וואָס קוקט זי אַזוי־אַזש זי נעהמט דורך די נְשָׁמָה ?..

בעראלדום: אַז איך זאָל דיר בעשטימט ענטפערען אויף דיין פראַגע, וואָלט עס געהייסען asseveratio; אָבער דאָס, וואָס איך וועל דיר זאָגען וועט נאָר זיין אַ וואַהרשיינליכקייט אַליין. פיעלע יונגע פרויען, אַז זיי האָבען חֲתוּנָה מיט אַלטע לייט, אָדער אַזוי מיט מיני שלעק, זענען זיי די ערשטע צייט דורכגענומען מיט דעם געדאַנק, אַז זיי מוזען ערפילען זייער חוֹב און זיי בלייבען צנוּעוֹת; אָבער אַז דער טייוועל בעזיעגט זייער גוּף, ווערען זיי די גרעסטע בַּעֲלֵי־עֲבֵרָה'ניצעס. מען קען זיי לייכט ערקענען נאָך זייער פלינקען בליק, וואָס איז שעמענדיג און פרעך צוזאַמען, נאָך זייער ציטערענדען געלעכטער און דאָס בע־זאָנדערע ציהען פון'ם קערפער. מיט איינער אַזאַ בַּעַל־עֲבֵרָה'ניצע האָט דער גייסטליכער מעהר אַרבייט, ווי מיט אַלע פרויען פון דער עפאַרכיע צוזאַמען. פּאַטשערעס און תְּפִילוֹת ווירקען אויף איהר ניט. וואָרום מִתְוַדֶּה זיך זיין איז ביי איהר אויך אַ פערגעניגען ווי זינדיגען. אַלע טאָג ברענגט זיי נייע פּעקליך עֲבֵירוֹת; דאָ האָט זי זיך פערליעבט אין אַ צאַרטען פּאַניטש, וואָס איז ערשט אַרוֹיס פון די קינדישע יאָהרען, דאָ אין אַ שִׁכּוֹר מיט וואָנסען, דאָ אין אַ געזונדען היידעמאַק, און דאָ אין אַ יודען מיט שוואַרצע אויגען.

יוריום (האַפּט זיך פאַר'ן קאָפּ): איך פערשטעה, איך פערשטעה אַלץ. זי האָט ליעב יענעם רב; אָט פאַר וואָס זי האָט די יודען פער־טהיידיגט!

בעראלדום: איך האָב נישט גערעדט פון די פירשטין און נישט פון דעם רב, דאַריבער הייסט מיין אויסדריקונגען sillogismus vagus.

יוריוס: אין נאָטס נאָמען, אינ׳ם נאָמען פֿון אַלע קְדוֹשִׁים, גיעב מיר אַן עֵצָה, פֿאָטער בעֶראַלדוס, ווי אַזוי זאָל איך צוקומען צו דער פֿירשטין. אַ גאַנצע נאַכט האָב איך ניט געֶשלאָפֿען, דאָס בלוט האָט מיר אין קאָפּ געֶזועצט און איך פֿיהל, אז איך געה־אַראָפּ פֿון זינען.

בעֶראַלדוס: דו פֿרעֶגסט אַן עצה, אָבעֶר עצות זעֶנען דאָ פֿיעֶרליי: consilium, persvasio, exhartatio און incitatio. פֿון די אַלע פֿיער וועל איך דיר איינע אויך ניט געבען, פֿאַר מוֹרָא צו זינדיגען, אָבער איך קען דיר ניט אָבזאָגען פֿון צו שמיעֶסען אביסעֶל גלאַט אַבסטראַקטיש. פֿאַוועֶל פֿרעֶגט פּעֶטרעֶ׳ן, ווי אַזוי זאָל עֶר בעֶהעֶר־שעֶן פּאולינעֶ׳ס האַרץ. בעֶמעֶרק: איך רעד דאָ וועגען אַ פֿרייווילינגעֶ ליעבעֶ, וועֶגען fornicatio, אָבער ניט וועֶגען sturpum. דעֶרויף ענטפֿעֶרט פּעֶטעֶר: אויב פּאולינע געֶהעֶרט צו די קאַלטעֶ נאַטורען און זי איז אַ טהעֶטיגעֶ און אַן אויסגערעכענטעֶ, דאַרף מען זיך זעֶהן איינ־האַלטען פֿון יעֶדער גראָבהייט און געֶוואַלדהייט; אויב זי איז אָבעֶר אונזיטליך, פֿויל און ליידענשאַפֿטליך, דאַמאָלס איז דאָס פּאַמעֶליך־געהן שעֶדליך. פֿאַר אַזאַ פֿרוי איז פֿיעֶל אנגעֶנעֶהמעֶר דער יונגערמאַן, וואָס ווייזט זיך אונטעֶר דעֶם שלייעֶר פֿון נאַכט, איידער יעֶנעֶר וואָס קומט ביי טאָג צו זעֶהן זיך, און אַ מאַנסביל, וואָס קריכט אַריין דורכ׳ן פֿעֶנסטער (ניט מיין אַז איך גיעב דאָ אַ רֶמֶז אויף דעֶם בעֶוואוּסטען פֿעֶנסטעֶר אין גאָרטען) האָט תָּמִיד מעֶהר וו רטה פֿאַר יענעֶם, וואָס געהט אַריין דורכ׳ן טהיר....

יוריוס (שפּרינגט־אויף): געֶנוּג, גענוּג, ! יך האָב אַלץ פֿעֶרשטאַנעֶן, זיי געֶזונד, פֿאָטער בעֶראלדוס. אַ נַס אָדעֶר אַ מֵת! (ער לויפֿט אַרויס).

צווייטער אויפטריט.

בעֶראלדוס (שרייט איהם נאָך): אָבעֶר — איז פּעֶטער מוּסִיף, מעֶן מוז שטענדיג זיין פֿאָרזיכטיג... (ער געהט־אוועק פֿון טהיר) ער הערט ניט, דאָס הייסעֶ בלוט האָט זיך צוקאָכט. אַזוי איז שוין בעֶשאַפֿען געֶ־וואָרעֶן די וועלט, צוליעֶב דעֶם חֵטְא פֿוּנ׳ם אַפִּיקוֹרֵס ווערעֶן ניצול אַ סך צַדִיקִים. אָבעֶר ווי פָּשוּט ער איז! איך בין גרייט צו שווערען, אַז ביי די פֿויעֶרען אין געֶדאַנקען איז ניטאָ קיין פֿאַלשקייט. סְפֵקוֹת איז אַ טייערעֶ מִדָה. דעֶר צווייפֿלער איז געגליכען צו א זעֶהעֶנדיגען צווישען

בלינדע, אָבער, אַז דאָס צווייפֿלען געהט שוין איבער דעם גרענעץ פֿון שׂכל און זעהט אומעדום נאָר פֿאַלשקייט און רמאות, ווערט עס שוין אַליין בלינד. (עס קומט אַריין אַ קלויסטער־יונגעל)

דאס קלויסטער יונגעל: פֿאָטער, צו דיר איז געקומען דער הערר פירשט.

בעראלדום: פֿיהר איהם אַריין. (דאָס יונגעל אָב. אין עטליכע ווײלע אַרום געהט אַריין דער פֿירשט).

דריטער אויפֿטריט.

(בעראלדום און דער פֿירשט.)

בעראלדום: זיי געבענשט, מיין זוהן. וואָס, ווייטער האָט אַ זאָרג דיין געזיכט בעדעקט מיט אַ חמאַרע.

דער פירשט: אַ חמאַרע קומט און געהט אַוועק, מיין זאָרג אָבער האָט זיך אין מיין זעלע איינגעגעסען.

בעראלדום: ווייס איך אויך פֿון איהר?

דער פירשט: זי איז אַלעמען בעקאַנט, ס'איז אַ כּלל־זאָרג. ערשט דריי טעג און וויפֿיעל יסורים! דו ווייסט, פֿון מיין יוגענד אָן האָב איך שטענדיג נאָט געבעטען: אַז איך זאָל קיינעם ניט פֿערשאַפֿען קיינמאָל קיין ליידען, אַז מיין לעבען זאָל פֿליעסען רוהיג, ווי אַ שטילער טייך אין זיין בעט. און גאָט האָט מיין געבעט צו געהערט. איך האָב אָפּ־געלעבט מיין וועלט רוהיג און שטיל, אַלעמען ליעב געהאַט און גע־ליעבט געוועזען פֿון יעדען. אויף דער עלטער האָט מיר גאָט צוגעשיקט, אַלס בעגלייטער, אַ מלאך מיט אַ ריינער נשמה. אָהן פּחד האָב איך זיך פֿאָרבערייט צום טוידט, פֿיהלענדיג, אַז איך האָב מיינע פֿפליכטען אין לעבען ערפֿילט און מיין געוויסען איז ניט פֿערפֿלעקט. נאָר זי אַליין, מיין טייבעלע, האָט מיר באַנג געטהון... עס האָט זיך געמאַכט אַ פֿאָלקס־קריעג האָט אונז גאָט פֿון פֿערצווייפֿלונגס־נעגעל אַרויסגעהאָלפֿען: אַלע איינוואָהנער האָבען זיך אויפֿגעהויבען צום פֿערטהיידיגען זיך, מוטהיג איבערטראָגענדיג די לאַנגע בעלאַגערונג. מיט אַ מאָל האָט זיך ביי אונז צום אונגליק בעזעצט דער פֿאַלשער גייסט פֿון פֿערראַטה און שׂנאה.

בעראלדום: ערפֿיל דאָס, וואָס עס פֿערלאַנגט דער כּלל און עס וועט ווייטער הערשען ביי אייך די ליעבע.

דער פירשט: ערפֿילען — וואָס? וועמען זאָל איך פֿאָלגען, אַז

איך זיץ אין פּאַלאַץ רינגלען מיך אַרום די פּריצים מיט זייערע ווייבער, זייערע בּקשות, פּראָוואָקאַציע און טרערען נעהמען מיר אַרויס די נשמה. אוי, די פּרויען! זיי ווײנען אַזוי ביטער, זיי בעטען זיך אַזוי צו ראַטעווען זיי פון די גרויזאַמע ליידען, אַז אויך אין מיין ברוסט יאָמערט דאָס האַרץ. ווי נאָר אָבער איך געה אַרויס פון פּאַלאַץ, קוקען אויף מיר פון אומעדום יודען. אמת, זיי שווייגען, נאָר זייערע בליקען זענען אָנגעפּולט מיט אַזוי פיעל געבעט, מיט אַזאַ מין פערצווייפלונג, אַז איך בעשווער זיך אַליין אין האַרץ, איך זאָל זיי ניט אונגליקליך מאַכען, הײנט קאַסטרא... ער איז אַזוי ריין און אַזוי ערהאַבען!

בעראַלדוס: נאָר קען דען זיין, אַז צווישען דאָס געבעט פון דיינע אייגענע און די בליקען פון די יודען ווייסט דיין האַרץ ניט, אויף וועמעס צד דו זאָלסט זיך שטעלען?

דער פירשט: איך ווייס נישט, פאָטער... אָ, וויפיעל ענויים איך האב דערפון! אָ, נאָט, פאַר וואָס האָסטו מיך געמאַכט פאַר זייער אונווילען־דיגען מיטעל־פונקט? צוויי שטורעמס פון מענשליכע ליידען האָבען זיך צוזאַמענגעשטויסען און האָבען זיך אָנגעקלאַפּט אין בלינדען צאָרן, און מיך האָט גאָט אַוועקגעשטעלט אויף דעם אָרט, ווי די צוויי שטורעמס בעגעגענען זיך. און זיי האָבען מיך, ווי אין דער מדבר אַ זייל זאַמד, אויפגעהאַפּט, אויפגעהויבען און גענומען מיך דרעהן און טרייבען מיך אוס אַהין און אַהער. צוויי וועלטען פון מענשליכע ליידען האָט גאָט פאַנאַנדער־געוואָרפען אויף צוויי אונגליקליכע וואָג־שאָלען און מיין האַרץ האָט ער געמאַכט פאַר אַ פיהלענדען וויזער, וואָס דאַרף געבען צו וויסען דאָס געוויכט פון די ביידענס פעק. כדי צו בעשליסען, וואו איז מעהרער צרות און יסורים.

בעראַלדוס: בעשליעס עס וואָס גיכער, וועסטו פערקירצען די יסורים.

דער פירשט: אמת, איך בענעהר אַליין זעהר שטאַרק אַ בעשלוס. זאָג מיר אוים דיינע אַלע בעוויזען און מיין אָפּגעשוואַכטער ווילען וועט זיך אויף זיי אָנלעהנען, ווי אַ הינקענדיגער אויף זיינע קוליעס, און וועט זיך לאָזען געהן צו דעם אָנגעצייכענטען ציעל.

בעראַלדוס: דו ווינשט בעוויזען? זיי זענען דאָ אַזוי פיעל! איך וועל אָנהייבען דערפון, וואָס איך האָב אויף ריכטיג זיך דערוואוסט, אַז אויב מיר וועלען די יודען ניט אַרויסגעבען, וועלען די חלאָפּעס פון

אונז נישט אָפּטרעטען, ביז וואַנען פֿון אונזער׳ע ווענד וועט איין שטיין ניט בלייבען.

דער פּירשט: איז דאָס ריכטיג?

בעראלדום: בעטראַכט עס, אָט זוי אַזוי זיי מאַכען דעם חשבון: זיי איז כּדאַי צו וואַרטען דאָ מעהר מיט אַ וואך, מיט צוויי, צו דריי און טאַקע מיט אַ חודש, אַבי נור ניט אַיועק־געהן מיט גאָר נישט. וואָרום אַז די יודען פֿון אַנדערע ערטער וועלען דאָס דערהערען, וועלען זיי זיך אָבלערנען פֿון טולטשין און וועלען מיט מוטה זיך אומעדום בעוואָפֿענען.

דער פּירשט: יאָ, ס׳איז גאַנץ מעגליך.

בעראלדום: צו זיי געהט פּאלאוויאן, אַנדערע וועלען אויך קומען, און־טולטשין קען ווערען דער הויפּט־פּונקט פֿאַר אַן אונגליק, און ווער וועט אין דעם זיין שולדיג — אויב נישט דו אַליין! בעטראַכט זיך נור: קענען מיר נאָך לאַנג, די בעלאגערונג אויסהאַלטען? מיר זענען אינוועניג אין פֿעסטונג, אָהן ברויט, אָהן בליי און קיין שום אַחדות צווישען אונז איז נישטאָ. די פּריצים פֿערזאַמלען זיך שוין אַלע נאַכט און סודען זיך.

דער פּירשט: דאָס האָב איך שוין אַליין בעמערקט.

בעראלדום: בּשעת־סכּנה ערוואַכט אין דעם מענשען די חיה רעה... דער שונא אָבער קען נאָך לאַנג וואַרטען, אומעדום, אין אַלע דערפֿליך. הויפּליך און פֿאָרשטעדטליך וועלען זיי געפֿונען מיט־העלפֿער. אַלע פּויערען זענען גרייט זיי דאָס ברויט זייערס אַוועקצוגעבען און אַליין זיך שטעלען אין זייערע רייהען.

דער פּירשט: אָ וועה! דאָס איז אויך אַן אֱמת!

בעראלדום: אַלזאָ, נאָך אַזוינע צרות, נאָך אַזוינע יסורים, טרערען, מחלוקת, פֿאָרוואורפֿע פֿוןביידע צדדים, וועט זיך ענדליך דער שונא אַריינרייסען צו אונז. און וואָס וועט זיין דערפֿון? די יודען, וואָס זענען שולדיג אין די אַלע צרות, זיי אַליין וועלען דיר דאָס געבען אין יענעם טאָג פֿערשעלטען, און זיי וועלען זיין גערעכט... דער שונא, שרעקליך אויפֿגערייצט פֿאַר אונזער לאַנגען ווידערשטאַנד, וועט זיי נעהמען פּייניגען אויף דעם שווידערליכסטען אופֿן — אָבער איצטער איז זעהר

מֶעגליך, אַז ער ווֶעט זיי אָפּלאָזֶען, פֿאַר אַ רייכען פּדיון. אָט זעהסטו אַליין, ווי מיט דיין פֿאַלש פֿריינדשאַפֿט מאַכסטו זיי נעבעך אומגליקליך.

דער פירשט: מעגליך...

בעראלדום: היינט וואָס ערוואַרטעֶט אונז, אונז! דאַן ווֶעלען מיר אַלע אויך אומקומעֶן, אָבער איצט איז אַזוֹי לייכט צו ראַטעֶווען זיך. ווֶער האָט דיר געגעֶבעֶן דאָס רעכט דיינעֶ איינענע ברידער איבעֶר־געֶבען צום טויט, אָהן אַ שום נוץ פֿאַר פֿרעמדעֶ? איך בעט דיך זעֶהר זיי ניט גרויסמוטהיג און ניט מאַך אומגליקליך די יודעֶן צוזאַמעֶן מיט די פריצים, זיי בעסעֶר האַרטהערציג וועסטו די און יעֶנע ראַטעֶווען פֿון טוידט.

דער פירשט: ביזט גערעכט. נערעכט! אין די שלאַפֿלאָזע נעכט האָב איך אַליין די אַלע ראַיות אין זינען געהאַט און האָב זיך נעֶר־חידושט: פֿאַר וואָס איז די אונטריייהייט, דער פֿעֶרראַטה, אַזוֹי הייס, קלוג און רעדט אַזוֹי, אַזוֹי שעֶן, און טרייהייט איז אַזוֹי אונבעהאָלפֿען, אַזוֹי דערשראָקעֶן, זי שטעֶהט מיט אַנ׳אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און שווייגט, בְּשַׁעת איהר געֶנגנעֶרין מיט קלוגעֶ גלאַטע ריידעליך נעהמט אין נעֶטיץ אַריין דעם פֿעֶרשטאַנד און נאָר ווען־ניט־ווען מורמעֶלט זי שטיל: און דאָך הייסטו פֿעֶרראַטה, און איך הייס — טרייהייט. אָ, דאָס איז אַ וואָרט!...

בעראלדום: דאָס וואָס ביי די יודען וועט אויסווייזעֶן אַ פֿעֶר־ראטה, וועט ביי די שליאכטיטשען...

דער פירשט (שלאָגט איהם איבער): אָ, ניט פֿערפֿיהר מיך! דער יוד איז טריי זיין גאָט, דער שליאכטיטש איז טריי זיין עֶהרעֶ. גאַנץ פוילען וועט מיך שענדען. מעֶן ווֶעט זאָגעֶן, אַז בְּשַׁעת סַכָּנָה האָט עֶר דאָס וואָרט נעֶגעֶבען און נאָכדעם איז עֶר פֿאַר שרעֶק קליינמוטהיג געוואָרען און האָט זיך געלאָזט ראַטעֶווען מיט דעֶם אומגליק פֿון די פֿריינד. איך ווֶעל פֿערפֿלעֶקען מיין בעֶריהמטעֶן יִחוּס און דעֶם זֵכֶר פֿון מיינע בראַווע אור־עֶלטעֶרן. שאַנעווע מיין עֶהרעֶ!...

בעראלדום: אַוַודַאי שאַנעֶווע איך זי, מיין זוהן, און דעֶרפֿאַר טאַקי בעֶט איך דיך: ניט האָב קיין מוֹרָא פֿאַר א פוסטעֶן קלאַנג! ווען דו וואָלסט די יודעֶן פֿעֶרראַטהעֶן צוליעב נְקָמָה, אָדעֶר איינעֶנ־נוטץ, איז עֶפּעֶס אַנדעֶרס — דאַן וואָלט איך אַליין דיך געֶרופֿעֶן פֿעֶררעֶטהעֶר דו אָבעֶר מוזט עס איצט טהון צוליעב דיין הייליגעֶן הוב. פֿעֶרקעֶהרט,

די קומענדע דורות וועלען דיין אָפּפֿער אָפּשאַצען. אין דיין צווייפֿלען, קעמפּפֿען מיט זיך אַליין, וועלען זיי ערשט דיין גרויסע נְשָׁמָה פֿער־שטעהן. ניט שרעק זיך פֿאַר די ווערטער: בעטרוג, פֿערראַטה, שֶׁקֶר... אֱמֶת, דאָס זענען זעהר מיאוסע, פֿינסטערע ווערטער, פֿינסטערער פֿון דער חמאַרע. ניעב אָבער אַמאָל אַ קוק אויפֿ'ן הימעל, ווען די זון נעהט אונטער, ווי אַזוי איהר פֿייער שטעכט־דורך די וואָלקענס און זיי פֿער־וואַנדלען זיך גלייך פֿון דונקעל־גרויע פֿלעקען, וואָס האָבען דעם הימעל מיאוס געמאַכט, — אין עכטער שענהייט און פּראַכט, אין ברענענדיגע הימעלס־פּערלען; אַזוי איז אויך מיט דעם בעטרוג, פֿערראַטה און שֶׁקֶר, ווען עס פֿאַלט אויף זיי ווען ניט איז אַראָפּ דער אָפּגלאַנץ פֿון אַ הייליגען, גרויסען ציעל. דאַמאַלס פֿערוואַנדלען זיי זיך אין הערצענס־פּערלען און זיי זענען די בעסטע מַעֲשִׂים, וואָס מענשען קענען נור טהון. פֿערהאַן אויף דער וועלט אַ סַך אויפֿגעקלערטע, איבערהויפּט אין דייטשלאַנד, וואו דער טייוועל האָט זיך אַ נאָמען גענעבען ליוטער און האָט מענשען פֿערפֿיהרט. אָט דער טייוועל זאָגט, אַז דאָס ציעל מאַכט ניט כָּשֵׁר די מיטלען, אָ, בלינדע חֲכָמִים! משוגע זענט איהר! קוקט זיך צו אַרום אייך! בעטראַכט אונזער וועלט, וואָס איז פֿול מיט אַכְזָרִיוּת, זינד און געפֿאַלענהייט, איז זי דען ניט דורכאויס אַ נידעריגער מיטעל אין דעם בּוֹרֵא'ס הענד, אום צו דערגרייכען דעם העכסטען ציעל — צו רעטען דעם מענשען? ווארום אויב דער שקר וואָלט ניט געדיענט אַלס מיטעל, צו וואָס וואָלט איהם גאָט בעשאַפֿען? אַליץ אויף דער וועלט האָט גאָט בעשאַפֿען און אַליץ דיענט צו איין העכסטען ציעל. פֿאַר וואָס, אַז גאָט האָט געוואָלט פֿערטרייבען די מענשען פֿון גַן־עֵדֶן, האָט ער זיי דעם פֿאַלשען שלאַנג געשיקט? נאָט אַליין אַנערקענט ניט פֿריהער דעם צַדִיק, ווי ער פּרופֿט איהם ניט אויס דורך דעם שָׂטָן. היינט קען שוין דער שוואַכער מענש זיין אַ צדיק מיט הוילע צִדקוֹת אַליין? די מוטער, ערציהענדיג אויף אַ גוטען וועג איהרע קינדער, מוז אָנקומען צום שֶׁקֶר און געוואַלדהייט. אַמאָל טאַקי צוליעב זייער טוֹבָה וועגען, אַ ריכטער, וואָס וויל דעם אֱמת דערגעהן, מוז זיך אָנטהון אין אַ מאַסקע פֿון פֿערברעכען און דרנאָך אין אַ העמד פֿון אַ תַּלְיוֹן! אַזוי ווי דער גילדענער קרוין ווערט מיט אייזען געשמידט, אַזוי ווערט אויך דער אמת דורך דעם שֶׁקֶר בעשאַפֿען. אָ, אונגליקליכע בלינדע!

מיט זייער היהנעְרישעְן שֵׂכֶל וואָלטעְן זיי וועְלעְן די נאַטור מְשַׁנֶה זיין. קעְן דאָס זיין, אַז דו ווילסט זיי נאָכטהון, מיין זוהן?

דער פירשט: דיינע ווערטער פערטרייבען פון מיין נְשָׁמָה די סְפֵקוֹת. אָבער בעְוויז מיר וואו איז דאָ דער הויכער ציעל, צו וועלכען איך שטרעב: רעטען פון טוירט קען איך נור הונדערטער נְפָשׁוֹת און פערניכטען גאַנצע טויזענדער.

בעראלדום: ניט פאַר מיר, אַלטען נזיר, פּאַסט עס דאָס אירדישע לעבען אַנצוּרופען ציעל. וואָס איז מיר דאָס לעבען! דו זעהסט דאָך אַליין ווי טרויריג עס פליעסט דאָ מיין לעבען אין דער ענגער קעליע, ווי אַ קוואַל, וואָס רינט קוים ערגעץ אין אַ טיעף בעהאַלטענעם שפּאַלט. דער טויט איז דער איינציגער אויסגאַנג מיינער פון'ם דאָזיגען שפּאַלט אין דער העלער ליכט, אויף אייביגער פרייהייט! דאָס אירדישע לעבען אַליין איז טאַקי ניט קיין ציעל, אַ ציעל איז אָבער דאָ אין לעבען, און דאָס ציעל בעשטעהט אין עֲבוֹדַת־הַבּוֹרֵא. וואהנענדיג צוזאַמען מיט אַפּיקורסים זענען מיר גאָטס חַיִל. איך און דו און אַלע פריצים, וואָס האָבען זיך פערשטעקט אין טולטשין, זענען נויטיג פיר דער אויפבליהונג פון דער קירכע. און ווער וויים, עס קען זיין, אַז ווען מיר וועלען מיט די חלאַפּעס שָׁלוֹם מאַכען וועלען מיר אויך זיי פאַר דער קירכע געווינען. דערמאָהן זיך ווי פיעל נְשָׁמוֹת דו קאָנסט דערמיט פון אונגליק רעטען! וויפיעל קירכען קענסטו פערהיטען, מען זאָל זיי ניט מְחַלֵל זיין! מיט אַ מאָל וועסטו גאַנץ פוילען אויס־לעזען פון קריעג און מַחֲלוֹקֶת און דעם פריעדען, וואָס יעדער ווינשט איצט אַזוי שטאַרק וועסטו ברענגען אין לאַנד. קען דען זיין אַז דו האָסט אַזאַ הֶעָזָה דאָס אַלעס צו אָפּפּערן פאַר אַ הַבְטָחָה, וואָס דו האָסט די יודען געגעבען, פיר אַ פוסטען קלאַנג? נעהמען אויף זיך אַזאַ שווערע אַחֲרָיוֹת דאַרפסטו ניט און טאָרסט ניט!

דער פירשט (אויפהייבענדיג זיך פון אָרט): דו האָסט מיר מיט דיינע קלוגע רייד און בעשלאָסענהייט שוין אַביסעל צופיעל צוטומעלט. איך נעה איצט ערגעץ אין אַ שטיל ווינקעל בעקלעהרען דיינע ווערטער, וועלכע ענטהאַלטען אין זיך פיעל ערהאַבענעס. ווי ריכטיג דו בעווייזט, אַז ניט אַלע מאָל איז בעטרוג און שֶׁקֶר — אַ זינד, איך האָב אפילו דאָס זעלבע אויך צייטענווייז געקלערט, אָבער איצט, הערענדיג עס פון

דיר, איז דאָס ביי מיר ווי ניי. זיי געזונד, פּאָטער. היינט וועל איך שוין די זאַך פּעסט בעשליעסען.

בעראלדום: גאָט זאָל דיך שיטצען! (פּאָרהאַנג)

צווייטעס בילד.

(די סצענע שטעלט פּאָר דער פּירשטינס צימער, אַ פענסטער, וואָס געהט אין גאָרטען. די פּירשטין דאַוועט. אין אייניגע מינוטען, נאָכדעם ווי דער פּאָרהאַנג הייבט זיך אויף, בעווייזט זיך אין פּענסטער יוריוס'עס קאָפּ. באַלד נאָכדעם קריכט ער אַריין אין צימער).

ערשטער אויפּטריט.

די פּירשטין (פון גערויש קעהרט זי זיך אום און ג'עט אַ געשריי): קאָזאַק!...

יוריום (פאַלט אַנידער אויף די קניה): כ'בין אין דיינע הענד, בעשטראָף מיך, צו בענגעדינ! סיי ווי סיי איז מיר אָהן דיר מיין לעבען קיין לעבען נישט, היים מיר אַוועקגעהן, געה איך גלייך אַוועק, ניט זאָגענדיג קיין איין וואָרט.

די פּירשטין (געהט צו צום פּענסטער און קוקט זיך ארום): קיינער האָט מיט דיר זיך ניט בעגעגענט אין גאָרטען?

יוריום (הייבט זיך אויף): דאַכט זיך, קיינער ניט... הייסט עס, טרייבסט מיך ניט אַוועק?

די פירשטין (פערשפּאַרט דעם פּענסטער און קעהרט זיך אום צוריק): ווי אַזוי האָסטו, קאָזאַק, זיך געוואַגט אַריינקריכען צו מיר אין פּענסטער? און אַז איך וועל באַלד אַ רוף געבען די היידוקען... מען וועט דאָך דיך הַרגָ'ענען.

יוריום: דערויף בין איך געגאַנגען: געלעבט אָדער געשטאָרבען...

די פּירשטין (לאַכט): אָט דאָס איז כ'לעבען אַן אונעריוואַרטעטער גאַסט, דו קאָנסט דאָך מיך אָבער גאָר נישט, דו ביזט דאָך ערשט דעם דריטען טאָג דאָ אין פעסטונג.

יוריום: ווי נור דו האָסט אויף מיר דאָס ערשטע מאָל אַ קוק געטוהן, האָסטו מיך אַזוי ווי אונטער־געשאָסען.

די פירשטין: און איך האָב נאָך געמיינט, אַז ער איז אַ שעמעוודינגער!

יוריום: איך וויים — דו ביסט א פירשטין און איך בין אַ קאָזאק; איך אַליין וואונדער זיך, ווי אַזוי האָב איך געוואַגט אַהער זיך ווייזען, זאָגען, וואָס מיר האָט מושה צוגעגעבען?

די פירשטין: וואָס?

יוריום: אַ גאַנצע נאַכט, אַ גאַנצע נאַכט חלומ׳סטו זיך מיר. אין דער פינסטער ביזטו צו מיר אין שטיבעלע אריין, איך בין אויפגעשפרונגען און האָב זיך צו דיר געוואָרפען. איך האָב זיך אָבער באַלד דערשראָקען. מיט אַמאָל הער איך ווי דו זאָגסט צו מיר: האָב ניט קיין מורא, יוריום — זיי דרייסט! איך האָב זיך פענאַנדער געווייִנט און האָב דיך אומגעאַרעמט... אוי, מיין ליובע, אוי מיין טייבעלע! איך וואָלט זיך געלאָזען הענגען אַ גאַנצען טאָג אויף אַ האקען פאַר א׳ין שעה אַזעלכע...

די פירשטין: דו, שריי ניט אַזוי, קאָזאַק!

יוריום: פריה בין איך פון שלאָף אויפגעשטאַנען, ווי די זון איז נאָר אויפגעגאַנגען... און ביי דער ערשטער רגע האָב איך געוואָלט אַנזאָטלען דאס פערד און לאָזען זיך אין סטעפּ: פליה פערדעלע, פליה מיין טרייעס! קלינג, דו ערד, בלאָז, דו פריהמאָרגענדיג־ווינטעלע און פעריאָג, צעבלאָז מיין צער. איך האָב זיך אָבער באַלד דערמאָהנט, אַז איך זיץ נאָר אין פעסטונג, און בין אַרוים אין גאָרטען, אוי, איך שעם מיך צו רעדען.

די פירשטין (לאַכענדיג): אַ קאָזאַק׳ס בושה און וואַרעמער אייז זענען ברודער און שוועסטער...

יוריום: בין איך צו געגאַנגען אָט צו דעם פענסטער. איך זעה: ס׳איז אָפען! האָב איך פענאַנדערגערוקט דעם פאָרהאַנג און האָב דערזעהן ווי דו ליעגסט און שלאָפסט... דיין באַק האָט געפלאַמט, ווי דער פאַרב פון מאָהן־בלומען. דיין ברוסט האָט זיך אַזוי בעוועגט און די הענד זענען געווען אַזוי צעשפרייט... איך האָב זיך שיער הויך ניט פענאַנדער געווייִנט... פון רחמנות האָט זיך אין מיר מיין האַרץ איבערגעקעהרט.